HAZİRAN-2025

KENT GÜNDEMİ ARAŞTIRMALARI

İstanbul Planlama Ajansı

Beklentiler ve Gerçekler Arasında İstanbul'da **Beyaz Yakalılar**



Yayın Yönetimi ve İdari Koordinasyon
İstanbul Planlama Ajansı

İçerik Sorumluları
Selin Töriyen

Hazırlayan
Elanur Demir, Erdal Bülbün, Selin Töriyen, Dr. Seren Özkaya

Katkı Sunanlar
Yard. Doç. Dr. Aytuğ Şaşmaz, Dr. Zeynep Balcıoğlu, Fatma Nur Tanyeri, Şafak Sönmez

Redaksiyon
Ali Servet Etkin

Tasarım Konsepti ve Yayın Kimliği
İPA İletişim Şefliği

Haziran 2025

ISBN: 978-625-96827-1-6
İstanbul Planlama Ajansı yayınıdır.

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ 1
GİRİŞ 4
TOPLUMSAL SINIFLAR İÇERİSİNDE BEYAZ YAKA 5
AMAÇ VE KAPSAM 8
YÖNTEM 8
VERİLERLE TÜRKİYE'DE BEYAZ YAKALILAR 9
Beyaz Yakalı Olmaya Giden Yol 11
TANIMLANAMAYAN BİR SINIFSAL KONUM: PEKİ ŞİMDİ BİZ NEYİZ? 13
Hayaller, Hayatlar 14
ÇALIŞMA KOŞULU TESPİTLERİ 16
Ücret Memnuniyeti, Yan Haklar 16
Çalışma Temposu, Yükselme İmkanları 17
BEYAZ YAKALILARIN KRİZ DENEYİMLERİ 21
Hayat Pahalılığının Temel Yansımaları 25
Kira Yükü 26
Eğitim Masrafı Yükü 27
Beyaz Yakalılar İçin Birikim Yapmak Artık Neden Mümkün ve Anlamlı Değil? 27
Mülk Edinme Umudunun Kırılması 30
Harcamalarla Baş Etmenin Yolu: Borçlanma 32
Zamların Anlamını Yitirdiği, Vergilerle Bezeli Bir Gelir Akışı 32
Kamusal Alanlardan ve Hizmetlerden Faydalanma 33
Beyaz Yakalıların Ekonomik Öngörüleri 35
Sosyalleşme Olanak(sızlık)ları 36
Gündem Takibi ve Siyasi Katılım 37
PSİKOLOJİK YANSIMALAR: KAYGI, BELİRSİZLİK, UMUTSUZLUK 29
GÖÇ EĞİLİMİNİN YAYGINLAŞMASI 42
DEĞERLENDİRME 48

YÖNETİCİ ÖZETİ

Beyaz yakalı teriminin kimleri kapsadığı uzun yıllar tartışma konusu olmuştur. Türkiye'de doğrudan beyaz yakalılara ilişkin yapılan az sayıda çalışmada beyaz yakalılar, eğitim düzeyi diğer çalışan gruplarına kıyasla görece yüksek olan ve zihinsel emeğe dayalı işlerde çalışanlar olarak ele alınmıştır. Bununla birlikte sınıfsal konum bakımından genellikle orta sınıf ya da onun en geniş bileşeni olarak görülmüştür.

Bugün beyaz yakalı kavramına dair ortak bir tanım olmaması, bu grubun sorunlarını ve sınıfsal konumunu anlamayı zorlaştırıyor. Buna karşın gelir baskısı, güvencesizlik, gelecek endişesi ve yurt dışına göç eğilimi, beyaz yakalı çalışanları Türkiye'deki yeni sınıfsal kırılmaların en görünür örneklerinden biri haline getiriyor. Ele alınan araştırma bu bağlamda, toplumsal ve sınıfsal dönüşüm ile kırılgan orta sınıflaşma sürecini en açık biçimde deneyimleyen beyaz yakalıların İstanbul'daki mevcut koşullarını tartışmayı amaçlıyor. Kapsamını ise temelde yükseköğrenim ve uzmanlaşmanın toplumda bir sınıfsal yükselme aracı olarak işlev görüp görmediği, beyaz yakalıların sahip olduğu nitelikli emek gücünün beklenen düzeyde ekonomik refah ve harcama kapasitesini sağlayıp sağlamadığı ve mevcut ekonomik koşullar ile sosyal olanakların beyaz yakalı çalışanların yurt dışına göç motivasyonlarını nasıl etkilediği soruları etrafında örüyor. Belirlediği amaç ve araştırma sorularından hareketle eğitim düzeyi yüksek ve zihinsel emeğe dayalı işlerde maaşlı çalışanlar araştırmanın merkezine alınırken, beyaz yakalı çalışanlar Uluslararası Standart Meslek Sınıflamasında (ISCO-08) yer alan profesyonel meslek mensupları üzerinden tanımlanıyor.

Bu bağlamda ulusal ve uluslararası kuruluşların yayımladığı veriler, İstanbul Planlama Ajansının İstanbul Barometresi araştırma sonuçları ve kamu ile özel sektörde farklı mesleklerden beyaz yakalı çalışanlarla yapılan odak grup görüşmelerinden elde edilen bulgular şunlardır:

1- Beyaz yakalılık, beklentinin aksine sınıfsal teminat sunmuyor. Orta sınıfa aidiyet duygusu çözülüyor, beyaz yaka kimliği sorgulanıyor.

Beyaz yakalıların meslek tercihlerinin çoğunlukla geleceğe dair risklerden arındırılmış bir hesaplamaya dayandığı görüldü. Buna göre meslek tercih sürecinde idealizm ve maddi güvence arayışı öne çıkıyor. Diğer yandan ekonomik koşulların getirdiği imkansızlıklar, beyaz yakanın sınıfsal konumunu tartışmalı hale getiriyor. Orta sınıfa ait olduklarına dair yerleşik kabuller sorgulanıyor, kazanç ve yaşam standartları açısından alt sınıfa yakın hissetme eğilimi artıyor. Sınıfsal konumla birlikte beyaz yaka kavramı da sorgulanıyor. Gelecekten beklenti emeğin karşılığını alabilmek ve iyi çalışma koşulları iken, bunun gerçekleşmemesi hayal kırıklığı yaratıyor. Beyaz yakalılara dair öğretilmiş tanımlardan uzaklaşılan bu durumda birçok katılımcı kendini beyaz yaka olarak tanımlamaktan tereddüt ediyor.

2- Beyaz yakalıların çalışma koşulları güvencesiz ve baskı altında bir emek sürecini tarifliyor.

Görüşmeler, beyaz yakalıların ayrıcalıklı ve güvenceli bir konumda olduğuna dair yerleşik algının aksine daha kırılgan bir emek sürecini ortaya koydu. Özel sektör çalışanlarının anlatıları, yan hakların kurum inisiyatifinde, zaman zaman değişken ve standart olmayan biçimde uygulandığını gösteriyor. Haftalık izinlerin düzenli kullanılamaması, fazla mesai karşılığının alınamaması gibi örnekler, kamu ve özel sektörde çalışan tüm katılımcılar tarafından ard arda sıralıyor. Çalışma saatlerinin esnek olması, hafta sonu çalışmaları ve fazla mesailer çalışanlar tarafından artık olağan karşılanıyor. Verilen emeğe karşın işte yükselme süreci, hem kamuda hem de özel sektörde oldukça katı işletiliyor. Emek, maaş ve unvanla karşılık bulmadığında liyakat daha çok sorgulanıyor.

3- Gelir giderle bir türlü denkleşmiyor.

Veriler beyaz yakalıların gelir-gider dengesini kurmakta zorlandığını kanıtlıyor:

- TÜİK'e göre 2011–2023 arasında yöneticilerin ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanların esas iş gelirindeki artış %1600'ü aşarken, beyaz yakalılarda bu oran en düşük artış olan %1058,2'de kalıyor.
- ILO verilerine göre 2014'te Türkiye'de beyaz yakalıların ortalama aylık kazancı 1.237,7 dolar iken, 2023'te 938,6 dolara geriliyor.
- Buna rağmen beyaz yakalılar en yüksek hanehalkı harcaması yapan ikinci grup ve ekonomide önemli bir yere sahip. Eğitim harcamalarının %22,3'ü, finansal hizmetlerin %22,9'u, eğlence ve kültürel harcamaların %20,6'sı, ulaştırmanın %20,7'si bu gruba ait.

Görüşülen beyaz yakalılar da gelirlerinin aylık harcamalarını ancak karşıladığını belirtiyor. Buna göre gelirin büyük kısmı öncelikle kira, gıda, faturalar ve kredi kartı ödemelerine ayrılıyor; ayın geri kalanı ise kredi kartı borçlanmasıyla karşılanıyor. Enflasyon bu döngüyü her maaş döneminde tekrarlatıyor. Maaş zamları enflasyon ortamında sadece aynı kaleme yapılan harcama miktarını artırıyor. Sıkışmışlık sürüyor, refaha ulaşılamıyor. Katılımcılar bütçeyi en çok zorlayan gider kaleminin kira olduğunu vurguluyor. Çocuğu olanlar için eğitim masrafları da toplumsal statüyü koruma çabasının bir getirisi olarak büyük harcama yüklerinden birini oluşturuyor. Buna karşın çoğu beyaz yakalı için sosyalleşme ve kişisel ilgi alanı harcamaları bütçede en kolay vazgeçilen kalemler arasında yer alıyor. Sosyal aktivitelerdeki azalma ise hayat standardındaki düşüşü sorgulatıyor.

4- Ay sonunu getirebilmek sürekli hesap kitap yapma zorunluluğu doğuruyor, birikim yapmak imkansızlaşıyor.

İstanbul Planlama Ajansının 2025 Mayıs Barometresine göre her dört beyaz yakalıdan üçü geçinmekte zorlanıyor ya da birikim yapamıyor. Buna göre %43,2'si temel ihtiyaçlarını karşılayabildiğini ancak kenara para ayıramadığını, %23,5'i ay sonunu ancak bazı harcamalardan kısarak getirdiğini, %9,9'u ise temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandığını belirtiyor. Yıllar arası yapılan kıyaslamada "Geçiniyoruz ama para ayıramıyoruz" diyenlerin oranı 2025'te 4,5 puan artış göstererek üç yılın en yüksek düzeyine ulaşıyor. Yapılan görüşmelere göre ise gelirden tasarruf edememe, beyaz yakalılıktan temel beklenti olan geleceğe yatırım yapma beklentisiyle çelişiyor ve sürdürülebilirliği belirsiz bir yaşamı işaret ediyor. Hal böyle olunca kemer sıkmayı sürdürülebilir görmeyen beyaz yakalılarda birikim yapma isteği zayıflıyor, olanla günü geçirme eğilimi artıyor.

5- Mülk edinme umudu her geçen gün ortadan kalkıyor.

Katılımcıların tamamı İstanbul'da ev almayı imkansız olarak görüyor. Zamanında alternatif olarak düşünülen farklı illerden ev alma imkanına da artık yüksek fiyatlar nedeniyle erişilemez gözüyle bakılıyor. Bugünün ekonomik koşullarında gelecek planlarını asgari düzeyde tutmak zorunda kalan katılımcılar, birkaç yıl önce koydukları hedeflerin önemli ölçüde gerisinde kaldıklarını belirtiyor.

6- Borçlanma harcamalarla baş etme stratejisi haline geliyor, ekonominin kötüleşeceğine dair inanç güçleniyor.

İstanbul Planlama Ajansının 2025 Mayıs Barometresine göre beyaz yakalıların %32,9'u kredi kartı ekstresinin tamamını ödeyemiyor. %43,6'sı ise Türkiye ekonomisinin kötüleşeceğini düşünüyor. Görüşmeler de bu durumu doğruluyor, giderlerini karşılayamayanlar borçlanmaya yöneliyor. Borç alma, ödeme ve öderken yeniden borçlanma arasında sıkışan geçim pratikleri tekrarlayan bir döngü oluşturuyor.

7- Vergiler ciddi bir yükken kamusal hizmetlerden yeterince faydalanılamıyor.

Brüt maaş üzerinden ücret alan beyaz yakalılar, gelirlerindeki vergi kesintilerinin yıl içinde belirgin biçimde hissedildiğini aktarıyor. Sene başındaki maaşla sonundaki net gelir arasında ciddi fark oluşuyor. Bu, yılda iki kez zam alanlar için bile yüksek enflasyon ortamında ciddi gelir kaybı anlamına geliyor. Artan vergi yükü, aynı işi yapanların aylar içinde daha az kazanmasına yol açıyor ve maaş memnuniyetini azaltıyor. Diğer yandan yüksek vergi yüküne karşın kamu hizmetlerinden yeterince yararlanılamadığı görülüyor. Mesai saatleri ve yoğun iş temposu kamu hizmetlerine erişimi kısıtlıyor. Yine sağlık ve eğitim hizmetlerinin niteliğine dair kaygılar da kamu hizmetlerinden faydalanamamanın temel nedeni olarak öne çıkıyor.

8- Beyaz yakalılar çözümü yurt dışına gitmekte arıyor.

Özel sektör ve kamuda çalışan beyaz yakalılar ülkedeki sorunların kalıcılaştığını düşünüyor. Bu umutsuzluk, daha iyi yaşam ve çalışma koşulları arzusuyla birleşince yurt dışına gitme isteği güçleniyor. Katılımcıların bir kısmı bu yönde adım atmaya başladığını ifade ediyor. Yurt dışına gitme isteği, yaşam standartlarını yükseltme isteğinin yanı sıra çocuklarının eğitim koşullarını iyileştirme ve onlara daha iyi bir gelecek sunma arayışıyla da şekilleniyor.

GİRİŞ

Beyaz yakalı çalışanlar, uzun yıllar boyunca yüksek eğitim düzeyleri, mesleki uzmanlıkları ve nitelikli iş gücü katkılarıyla ekonomik ve sosyal istikrarın temsilcileri olarak görülmüştür. Bu grup, çoğu araştırmada geleneksel olarak orta sınıfın simgesi sayılmış, yüksek öğrenim ve zihinsel emeğin toplumsal statü ve refah getirdiği varsayılmıştır. Günümüzde ise beyaz yakalıların bu konumu giderek tartışmalı hale gelmiştir. Gelir baskısı, güvencesiz çalışma koşulları ve buna bağlı artan gelecek kaygısı, hem sınıfsal aidiyetlerini hem de beyaz yaka kimliğini tartışmalı hale getirmiştir. Bu durumda küresel ölçekte yaşanan ekonomik yeniden yapılanmalar, neoliberal politikaların emek piyasaları üzerindeki belirleyici etkisi ve Türkiye'ye özgü ekonomik kırılganlıklar etkili olmuştur.

Öte yandan beyaz yakalı çalışanların yoğun istihdam edildiği bir kent olan İstanbul, yüksek yaşam maliyeti ve barınma krizi gibi çeşitli kırılganlıkları bünyesinde barındıran bir metropoldür. Dolayısıyla İstanbul, beyaz yakalı çalışanlar için hem kariyer hedeflerini gerçekleştirme hem de çok boyutlu sosyoekonomik risklerle başa çıkma süreçlerinin iç içe geçtiği bir kent olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, İstanbul'daki beyaz yakalıların mevcut koşullarının karmaşık ve zorlayıcı bir gerçekliğe karşılık geldiğini ortaya koymaktadır.

Bu kapsamda toplumsal ve sınıfsal değişimlerin merkezindeki grup konumunda olan İstanbul'daki beyaz yakalıları anlamak, mevcut koşullarını incelemek ve bu koşulların ortaya çıkardığı sonuçları tartışmaya açmak hedefiyle İstanbul Planlama Ajansı tarafından "*Beklentiler ve Gerçekler Arasında İstanbul'da Beyaz Yakalılar*" başlıklı rapor hazırlanmıştır.

TOPLUMSAL SINIFLAR İÇERİSİNDE BEYAZ YAKA

Beyaz yakalılar, 20. yüzyıl ortalarında yaşanan sanayileşme ve bürokratikleşme süreçleriyle sosyolojik düşüncenin temel gündemlerinden biri haline gelmiştir. Nitekim bu dönemlerde ABD ve Batı Avrupa'da beyaz yakalı işçi sayısı[1] da hızla yükseliş göstermiştir.[2] Buna karşın, "beyaz yakalı" terimi muğlaklığını korumaya devam etmiş, tanımın kimleri kapsadığı uzun yıllar tartışma konusu olmuştur. Bugün hâlâ beyaz yakalılar denildiğinde akla farklı sektörlerde yer alan mesleklerin biri ya da birkaçı gelirken bazen kamu çalışanları bazen de özel ya da kamu fark etmeksizin hizmet sektörü çalışanlarının tümü bu kategoride konumlandırılmaktadır.[3] Ancak genel olarak mavi yakalı işçilerin aksine beden gücüne dayalı çalışmayan profesyonel meslek mensupları, büro çalışanları, yöneticiler, kamu emekçileri ve bazı hizmet üreticileri gibi zihinsel emeğe dayalı işlerde çalışanların bu gruba dahil edilmesi yönünde bir eğilim göze çarpmaktadır.[4] Türkiye Sendikacılar Ansiklopedisi'nde yer alan beyaz yakalı tanımında da benzer bir eğilim öne çıkmıştır.[5] Bu tanıma göre, "Çalışmalarında kafa emeği kol emeğine ağır basan ücretliler" ifadesi ile beyaz yakalılarda düşünsel emeğin belirleyici olduğu vurgulanmıştır. Aynı zamanda bu yaklaşım, emek türlerini keskin çizgilerle ayırmak yerine aralarındaki ağırlık dengesine odaklanarak daha esnek bir bakış açısı sunmuştur.

Beyaz yakalıların literatürdeki kavramsallaştırmaları emek türünün yanı sıra eğitim düzeyiyle de şekillenmiştir.[6] Bu yaklaşıma göre, beyaz yakalı çalışanın eğitim düzeyinin diğer çalışan gruplarına kıyasla görece yüksek olması beklenir.[7] Nitekim Türkiye'de doğrudan beyaz yakalılara ilişkin yapılan az sayıda çalışmada da[8] beyaz yakalıların, bu iki temel ayrım üzerinden kavranmaya çalışıldığı görülmektedir.[9] Diğer yandan bazı çalışmalarda otoriteye yakınlık ya da otorite sahipliği de bir beyaz yakalılık ölçütü olarak dikkate alınmıştır.[10] Buna göre beyaz yakalılar işyerindeki hiyerarşik düzende genellikle en üstteki karar vericilere yakın konumda bulunur ya da bizzat bu kararları alan kişiler olabilir. Alınan kararları şekillendirecek bilgi, analiz, rapor ve önerileri sunarak karar süreçlerini besleyen bilgi kaynaklarını üretebilir, bu sebeple de dolaylı olarak otoriteye sahip olabilir. "Otoriteye yakınlık" ölçütü yalnızca emir verme ya da doğrudan karar alma gücüne değil, bilgi üretme, kararları etkileme ve kurumsal akışta merkezi konumda olma haline de işaret etmektedir. Bu bağlamda beyaz yakalılar, işlerini zihinsel emeğe dayalı yürüten, görece eğitimli ve belli bir otoriteye yakın ya da otorite sahibi olan çalışanlar şeklinde de tanımlanmıştır.[11]

---

[1] 1947-1966 yılları arasında serbest meslek sahipleri sayısı %135, sanayi işçileri %255 oranında artış gösterirken beyaz yakalılar %1600 oranında yükseliş göstermiştir.

[2] Mills, C. W. (1951), White-Collar: The_American Middle Classes, New York, Oxford University Press.

[3] Erdayı, A. U. (2012), Beyaz Yakalıların Tanımlanması Üzerine, ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources, 14(3), 65-80, Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/315450146_Beyaz_Yakalilarin_Tanimlanmasi_Uzerine, Erişim Tarihi:15.06.2025.

[4] Mills, C. W. (1951), White-Collar: The American Middle Classes, New York, Oxford University Press.

[5] Tarih Vakfı (1996), Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi. Cilt: 1, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

[6] Erdayı, A. U. (2012), Beyaz Yakalıların Tanımlanması Üzerine, ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources, 14(3), 65-80, Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/315450146_Beyaz_Yakalilarin_Tanimlanmasi_Uzerine, Erişim Tarihi:15.06.2025.

[7] Giddens, Anthony (2005), Sosyoloji Kısa ve Fakat Eleştirel Bir Giriş, Ülgen Yıldız Battal (çev.), Ankara: Phoenix Yayınevi.

[8] Bora, Tanıl (2010), "Mavileşen Beyaz Yakalılar", Birikim, Sayı: 259, ss. 48-64.

[9] Öztürk, Yunus (2011), "Biz Beyaz Yakalılar Eyleme Hazırız", Mesele, Sayı: 55, ss. 16-20.

[10] Erdayı, A. U. (2012). Beyaz Yakalıların Tanımlanması Üzerine. ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources, 14(3), 65-80, Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/315450146_Beyaz_Yakalilarin_Tanimlanmasi_Uzerine, Erişim Tarihi:15.06.2025.

[11] A.e.

Beyaz yakalıların hangi sınıfsal grupta konumlandıkları da sosyolojik tartışmalarda önemli bir yer tutmuştur. Weberyen yaklaşımlar bu grubu eğitimli ve vasıflı bireylerden oluşan "yeni orta sınıf" olarak değerlendirirken Marksist kuramcılar onları sömürü ilişkisi içindeki ücretli emekçiler olarak tanımlayıp işçi sınıfının bir uzantısı olarak görmüştür.[12] Bu iki görüş arasında köprü kurmaya çalışan neo-Marksistler ise beyaz yakalıları vasıf ve denetim ilişkileri temelinde "yeni küçük burjuva" olarak sınıflandırmıştır.[13] Yapılan analizlerde göze çarpan bir diğer eğilim ise özellikle profesyonel meslek sahipleri ve yöneticilere odaklanan, onları ayrı ve yeni bir sınıf olarak tanımlayan yaklaşımlardır.[14] Benzer doğrultuda, beyaz yakalıları uzun yıllar boyunca "profesyonel orta sınıf" (Professional-Managerial Class - PMC) olarak gören, onların görece istikrarlı gelire, mesleki saygınlığa ve kentli yaşam tarzına sahip bireylerden oluştuklarını varsayan analizler de mevcuttur.[15]

Türkiye'de yürütülen tartışmalarda da beyaz yakalılar eğitim, vasıf, sektör ve meslek grubu gibi etkenler etrafında değerlendirilmiş, genellikle orta sınıf ya da küçük burjuva olarak görülmüştür.[16] Ancak son yıllarda çeşitli sektörler ve meslekler bazında daha ayrıntılı biçimde yapılan incelemelerde özellikle iki ana hat göze çarpmaktadır.[17] Bunlardan ilki düşen gelirlere, uzayan çalışma sürelerine ve güvencesizliğe dikkat çeken, beyaz yakalıların prekaryalaştıklarını öne süren çalışmalardır.[18] İkincisi ise beyaz yakalıları orta sınıf oldukları kabulüyle kariyer, yaşam beklentisi, kültür ve tüketim alışkanlıkları gibi olgular etrafında inceleyen çalışmalardır.[19] Bununla birlikte araştırmalardaki yaygın varsayım beyaz yakalıların orta sınıf ya da onun en geniş bileşeni olduğudur. Bu varsayımın temel nedenlerinden biri eğitimin yukarı yönlü sınıfsal hareketlilik olanağı tanıyacağı kanısıdır. Bir diğer nedense beyaz yakalı profilinin geleneksel işçi tipolojisine uygun olmaması, bu doğrultuda ancak orta sınıf içerisinde konumlandırılabileceklerinin düşünülmesidir. Nitekim yapılan bazı araştırmalarda da toplum içindeki sınıf algısı ile eğitim düzeyi arasında güçlü bir korelasyon olduğu ileri sürülmüştür.[20] Eğitimin sınıfsal hareketliliği gerçekleştirme potansiyeline dönük kanı, Ehrenreich'in ortaya koyduğu "ekonomik ve sosyal statüleri, sermaye ve mülk sahibi olmaktan ziyade eğitime dayalı olan tüm insanlar" biçimindeki profesyonel orta sınıf tanımlamasıyla da benzeşmektedir.[21]

Aktarılan arka plan, beyaz yakalılara dair net ve üzerinde uzlaşılmış bir tanımın bulunmadığını göstermektedir. Bu muğlaklık, beyaz yakalıların yaşadığı sorunların tespitini, sınıfsal konumlarına dair söz üretilmesini ve beyaz yakalılığın geleceğine ilişkin değerlendirmeleri güçleştirmektedir. Bu nedenle araştırmada beyaz yakalı tanımının nasıl ele alındığının ve çalışmanın hangi amaçla, hangi soruları temel alarak yürütüldüğünün baştan açıkça ortaya konması önemlidir.

---

[12] Koşar, A. (2023, Ocak 9). Beyaz yakalılar ve Orta sınıflar, Teori ve Eylem,
Erişim Adresi:https://teoriveeylem.net/tr/2023/01/09/beyaz-yakalilar-ve-orta-siniflar/, Erişim Tarihi: 12.06.2025.

[13] Wright, E. O. (2016) Sınıflar, çev. S. Toral, Notabene Yayınları, İstanbul; Poulantzas, N. (2013), Poulantzas Kitabı, Hazırlayan: J. Martin, çev. S. Güzelsarı ve A. Sarı, Dipnot Yayınları, İstanbul.

[14] Gouldner, A. (1979), The Future of Intellectuals and The Rise of The New Class, Seabury, New York.

[15] Ehrenreich, B., & Ehrenreich, J. (1977). Between Labor and Capital. South End Press.

[16] Koşar, A. (2023), Beyaz Yakalılar ve Orta sınıflar, Teori ve Eylem,
Erişim Adresi: https://teoriveeylem.net/tr/2023/01/09/beyaz-yakalilar-ve-orta-siniflar/, Erişim Tarihi:12.06.2025.

[17] A.e.

[18] Durmaz, O. S. (2014), Türkiye'de Öğretmen Olmak: Emek Süreci ve Yeniden Proleterleşme, Notabene, İstanbul; Bulut, Ç. K. (2019) Sınıfın Sınırında Gazeteciler ve Proleterleşme, Notabene, İstanbul; Akbaş, K. (2015) Avukatlık Mesleğinin Ekonomi Politiği, İkinci Baskı, Notabene, İstanbul.

[19] Yanıklar, C. (2011) "Beyaz yakalı orta sınıfın toplumsal ağları üzerine bir çözümleme", Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 14(2), 152–183; Karademir, H. I. (2013) "Boundaries of Middle-class Identities in Turkey", Sociological Review, 62(1), 1-23; Akarçay, E. (2016) Yeme Pratikleri Üzerinden (Yeni?) Orta Sınıf(lar)ı Anlamaya Çalışmak, Sosyoloji Konferansları, 54, 33-60

[20] Koşar, A. (2023), Beyaz Yakalılar ve Orta sınıflar, Teori ve Eylem, Erişim Adresi: https://teoriveeylem.net/tr/2023/01/09/beyaz-yakalilar-ve-orta-siniflar/, Erişim Tarihi:12.06.2025.

[21] Ehrenreich, B. (1989), Fear of Falling: The Inner Life of the Middle Classes, Pantheon Books.

Öncelikle beyaz yakalıları odağa alma tercihinin temelinde, bu grubun günümüz Türkiye'sinde toplumsal değişimi, sınıfsal dönüşümü ve kırılgan orta sınıflaşma sürecini en açık biçimde yaşamaları yatmaktadır. Gelir baskısı, güvencesizlik, gelecek kaygısı ve yurt dışına göç eğilimi beyaz yakalıların Türkiye'deki yeni sınıfsal kırılmaların en belirgin örneklerinden birini oluşturmasına neden olmaktadır. Beyaz yakalılara dair araştırma yapmayı anlamlı kılan bu tablo, şu temel soruları gündeme getirmektedir: Yükseköğrenim ve uzmanlaşma, toplumda hâlâ bir sınıfsal yükselme aracı olarak işlev görüyor mu? Beyaz yakalıların sahip olduğu nitelikli emek gücü, beklenen düzeyde ekonomik refah ve harcama kapasitesi sağlıyor mu? Mevcut ekonomik koşullar ve sosyal olanaklar, beyaz yakalı çalışanların yurt dışına göç motivasyonlarını nasıl şekillendiriyor?

Bu kapsamda araştırmanın amacı ve gündeme aldığı sorular, eğitim düzeyi yüksek (en az üniversite mezunu) ve zihinsel emeğe dayalı işlerde maaşlı olarak çalışan bireylerin merkeze alınmasını zorunlu kılmıştır. Öte yandan beyaz yakalı tanımını somutlaştırmak amacıyla Uluslararası Standart Meslek Sınıflandırmasından (ISCO-08) faydalanılmıştır. Bu sınıflamaya dayanan ILO ile Eurostat verilerinde beyaz yakalıların; yöneticiler, profesyonel meslek mensupları, teknisyenler ve yardımcı profesyoneller ile büro hizmetleri çalışanları olmak üzere dört ana meslek grubunda toplandığı; Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) ise ISCO-08'i esas aldığı ancak beyaz yakalı başlığı altında doğrudan veri üretmediği görülmüştür. Bu çerçevede teknisyenler ve yardımcı profesyoneller ile büro hizmetleri gruplarında fiziksel emeğin öne çıktığı bazı mesleklerin bulunması ve yöneticiler dâhil olmak üzere profesyonel meslek mensubu dışındaki gruplarda üniversite mezuniyet oranının oldukça düşük olması nedeniyle araştırmada bahsedilen dört grubun tamamı değil, yalnızca profesyonel meslek mensupları beyaz yakalı olarak ele alınmıştır. Bu metodolojik tercih, araştırmanın Verilerle Türkiye'de Beyaz Yakalılar başlığı altında temellendirilmiştir.

AMAÇ VE KAPSAM

Ekonomik dalgalanmalar ve belirsizlikler, toplumun farklı kesimlerinde farklı biçimlerde karşılık bulur. Zamanla bu etkiler, yoksulluk tanımının yeniden şekillenmesinden orta sınıfın kırılganlaşmasına kadar sınıfsal yapının pek çok boyutuna sirayet eder.

Beklentiler ve Gerçekler Arasında İstanbul'da Beyaz Yakalılar Araştırması da bu bağlamda, günümüz Türkiye'sinde yaşanan toplumsal ve sınıfsal dönüşümü, kırılgan orta sınıflaşma sürecini en açık biçimde deneyimleyen İstanbul'da yaşayan beyaz yakalılar üzerinden tartışmayı amaçladı. Bu kapsamda, yüksek eğitim ve uzmanlığın toplumda genel kabul gördüğü biçimiyle hâlâ bir sınıfsal yükselme aracı işlevi görüp görmediğini; beyaz yakalıların sahip oldukları nitelikli emek gücünün beklenen düzeyde ekonomik refah ve harcama kapasitesi sunup sunmadığını; kriz deneyiminin beyaz yakalıların yaşam koşullarını nasıl dönüştürdüğünü ve mevcut ekonomik koşullar ile sosyal olanakların beyaz yakalı çalışanların yurt dışına göç motivasyonlarını nasıl şekillendirdiğini ortaya koymayı hedefledi. Bunu yaparken, beyaz yakalıların anlatılarını ve deneyimlerini doğrudan merkeze aldı.

YÖNTEM

Araştırmada odaklanılan beyaz yakalı tanımı, *Toplumsal Sınıflar İçerisinde Beyaz Yakalılar* başlığı altında sunulan kavramsal çerçeveden hareketle, Uluslararası Standart Meslek Sınıflandırmasında (ISCO-08) yer alan ve maaşlı, yükseköğretim mezunu kitleden oluşan profesyonel meslek mensuplarını kapsadı. Araştırma bulguları ise altı ana başlık altında derlendi: 1)Verilerle Türkiye'de Beyaz Yakalılar, 2)Tanımlanamayan Bir Toplumsal Sınıf: Peki Biz Şimdi Neyiz? 3)Çalışma Koşulu Tespitleri: Ücretler, Yan Haklar, Mesailer, Yükselme İmkanları 4)Beyaz Yakalıların Kriz Deneyimleri 5)Psikolojik Yansımalar: Kaygı, Belirsizlik, Umutsuzluk 6)Göç Eğiliminin Yaygınlaşması.

Raporda, beyaz yakalıların yaşam koşullarına ilişkin niceliksel çerçeve, ulusal ve uluslararası kuruluşların yayımladığı veriler ile İstanbul Planlama Ajansının telefon destekli anket (CATI) yöntemiyle yürüttüğü ve aylık yayımladığı İstanbul Barometresi verileri ile desteklendi. Barometre verilerinin analizinde, araştırmada esas alınan beyaz yakalı tanımına uygun biçimde, üniversite mezunu ve maaşlı çalışan; yönetici, serbest nitelikli uzman, memur ve ücretli uzman unvanına sahip katılımcılar temel alındı. Bu doğrultuda yıllık karşılaştırmaya olanak tanıyan 2023, 2024 ve 2025 yılı verileri ve en güncel veri seti olan 2025 Mayıs ayı sonuçlarından yararlanıldı. Böylece beyaz yakalı çalışanların ekonomik ve duygu hallerine ilişkin görüşlerini boylamsal olarak izleme imkânına ulaşıldı. Yıllar içinde baz alınan kitlenin toplam örneklem içindeki oranı büyük ölçüde sabit kalırken, 2025 yılında bu oran %22 olarak gerçekleşti. Bu sayede beyaz yakalı olmayan çalışanlarla karşılaştırmalı analiz yapılması ve verilerin anlamlandırılması mümkün oldu.

Belirtilen nicel verilerin yanı sıra, İstanbul'da kamu ve özel sektörde farklı alan ve mesleklerden beyaz yakalı çalışanlarla odak grup görüşmeleri gerçekleştirildi. Kamu çalışanları, genç özel sektör çalışanları ve tecrübeli özel sektör çalışanları ayrımında yapılan görüşmelerde beyaz yakalı çalışanlara;

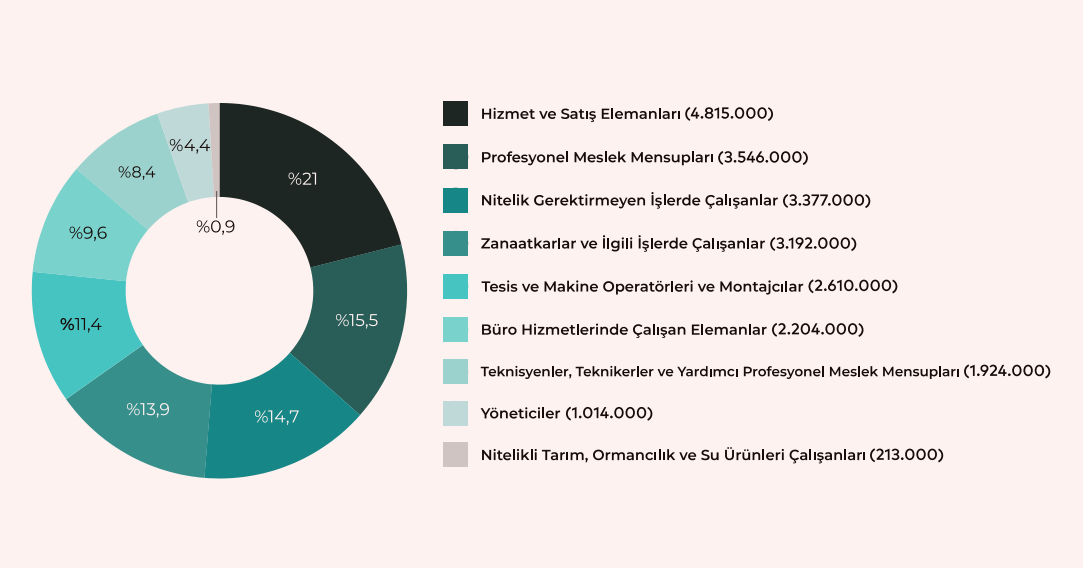
- Mesleki deneyim
- Ekonomik koşullar ve yaşam deneyimleri
- Sosyal yaşam
- Psikolojik durum ve kaygılar
- Kamusal hizmetlere erişim
- Gelecek beklentileri ve göç eğilimleri

temalarında sorular yöneltildi ve deneyimleri dinlendi.

VERİLERLE TÜRKİYE'DE BEYAZ YAKALILAR

Eurostat verilerine göre, 2024 yılının dördüncü çeyreğinde Türkiye'de profesyonel meslek grubunda istihdam edilen kişi sayısı 3 milyon 302 bindir.[22]

Grafik 1. Meslek Gruplarına Göre Çalışan Dağılımı, 2024 (15–64 Yaş)

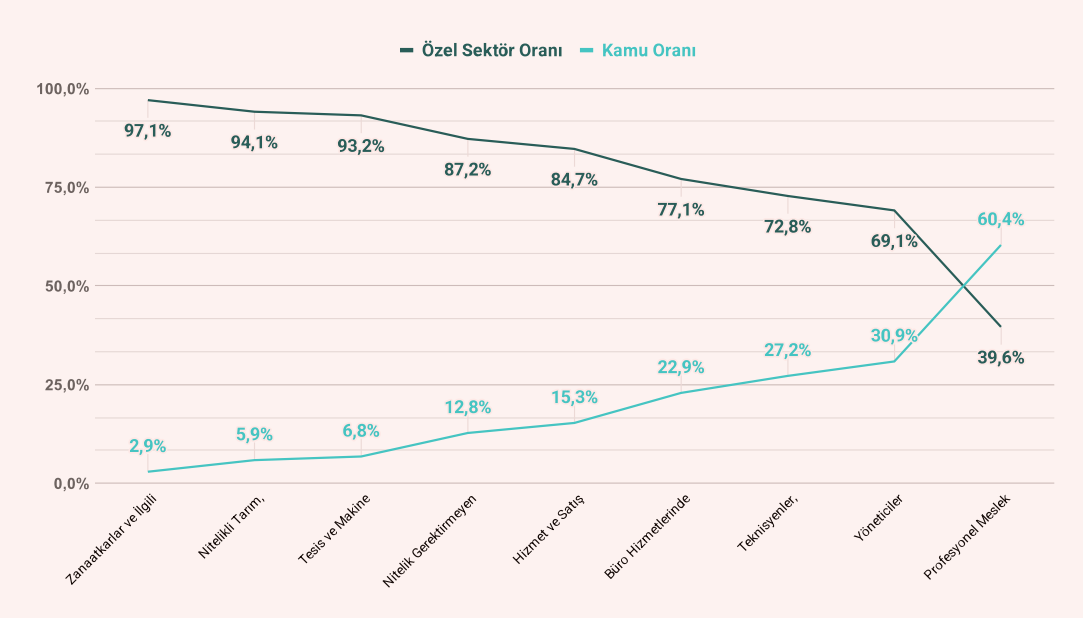


Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan 2024 yılı İşgücü İstatistiklerine göre ise profesyonel meslek grubunda yer alan çalışanların sayısı 3 milyon 546 bindir. Bu sayı, toplam istihdam içerisinde %15,5'lik orana sahip olurken profesyonel meslek mensuplarını Türkiye'deki tüm meslek grupları arasında en kalabalık ikinci meslek grubu konumuna getirmektedir.[23]

[22] Eurostat (2024), Employees by Sex, Age and Occupation,
Erişim Adresi: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/all_themes, Erişim Tarihi: 12.05.2025.
[23] TÜİK, (2025), İşgücü İstatistikleri 2024,
Erişim Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2024-54059, Erişim Tarihi: 12.05.2025.

Grafik 2: Profesyonel Meslek Gruplarında Yer Alan Çalışanların Kamu ve Özel Sektör Dağılımı, 2023

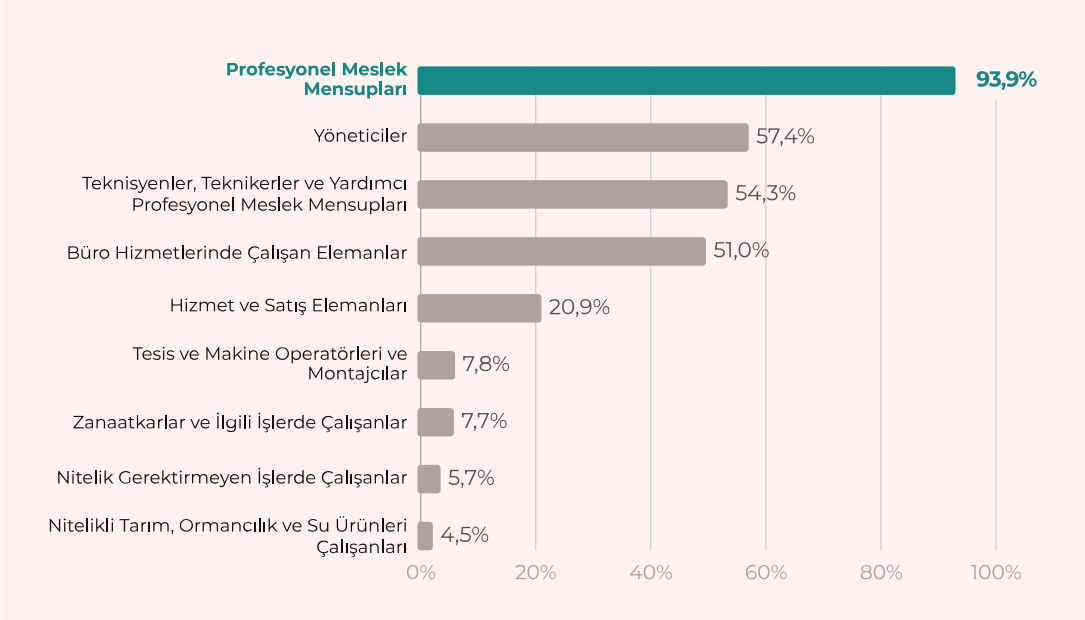


Kaynak: Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

Uluslararası Çalışma Örgütünün (ILO) 2023 yılına ait istihdam verilerine göre, Türkiye'de bulunan toplam 3 milyon 487 bin 261 profesyonel meslek mensubunun 2 milyon 106 bin 24'ü kamu sektöründe, 1 milyon 381 bin 237'si ise özel sektörde istihdam etmektedir. Söz konusu verilere göre, profesyonel meslek mensuplarının yaklaşık %60,4'ü kamu sektöründe, %39,6'sı ise özel sektörde görev yapmaktadır.[24] Bu dağılım, Türkiye'de profesyonel işgücünün ağırlıklı olarak kamu sektöründe konumlandığını ortaya koymaktadır. Kamuda çalışan profesyonellerin sayıca fazlalığı, aynı zamanda kamu sektörünün nitelikli işgücü açısından hâlâ önemli bir çekim merkezi olduğunu da göstermektedir.

[24] ILO, (2024), Employees by Sex, Occupation and Public/Private Sector, Erişim Adresi: https://ilostat.ilo.org/data/, Erişim Tarihi: 19.05.2025.

Grafik 3: Meslek Gruplarına Göre Yükseköğretim Mezunu Olma Oranları, 2024



Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

2024 yılı TÜİK verilerine göre, profesyonel meslek grubunda yer alan çalışanların %93,9'u yükseköğretim mezunudur. Profesyonel meslek mensuplarını, yükseköğretim mezunu oranı bakımından %57,4 ile yöneticiler takip etmektedir.[25] Bu veriler, beyaz yakalıların yükseköğretim düzeyi bakımından diğer meslek gruplarından açık biçimde öne çıktığını ve yükseköğretimin bu grup için ayırt edici bir özellik olduğunu göstermektedir.

Beyaz Yakalı Olmaya Giden Yol

Araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmelerinde beyaz yakalıların önemli bir bölümü, bugün çalıştıkları alanı severek ve isteyerek seçtiğini belirtti. Mühendisler tarafından yeni teknolojiler geliştirme; eğitimciler ve sağlıkçılar tarafından toplumsal fayda sağlama; avukatlar içinse haksızlık karşısında bir rol üstlenme gibi gerekçeler meslek seçimini şekillendiren temel etkenler arasında gösterildi. Bu tercihler, meslek seçiminde kişisel ilgi ve becerilerin belirleyici olduğuna işaret etti.

> **Beni çeken yeni teknolojiler geliştirmek ve ilkleri yapmak aslında. Çünkü Türkiye'de bizim hazırladığımız motoru yapan başka bir firma yok mevcut durumda. Bunu ilk başaranların arasında olabilmek benim bu işi seçerken asıl motivasyonumdu.**
>
> ***Kadın (30), Makine Mühendisi***

[25] TÜİK (2025), İşgücü İstatistikleri,
Erişim Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2024-54059, Erişim Tarihi :17.06.2025.

> Bu meslek benim karakterime çok uygun. Birilerini savunmak, birileri adınakonuşmak, belli argümanları kurumlar karşısında dile getirmek, insanları bir duruma ikna etmeye çalışmak... Bunlar benim yapımla uyumlu şeyler. Bu yüzden seçtim bu mesleği.
>
> ***Erkek (35), Avukat***

Bazı katılımcılar içinse iş tercih süreci, geleceğe dair risklerden arındırılmış bir hesaplamaya dayanıyor. Bu hesaplamanın iş güvencesi ve maddi istikrar ihtiyacıyla şekillendiği görülüyor. Mezuniyet sonrası işsizlik riskini azaltacak, gelir açısından avantaj sağlayacak ya da sektörel genişliğe sahip olacak mesleklerin bilinçli bir şekilde seçildiği ifade ediliyor. Bu noktada, beyaz yakalı kimliğine içkin bir özellik olarak idealizm ile maddi güvence arayışının ön planda olduğu görülüyor.

> İstediğim bir meslekti, iyi bir puan alınca da neden olmasın dedim. Tabii bir de eskiden belli bir yaşam standardında olduğunu biliyordum doktorların. Onun da etkisi oldu.
>
> ***Erkek (29), Asistan Doktor***

> Temel motivasyonum sanırım seçebileceğim alanlar arasında maddi güvenceyi biraz daha fazla sağlayan bir meslek olmasıydı. Mezun olacağım zamanı düşündüğümde iyi bir meslek olarak görünüyordu.
>
> ***Erkek (34), Klinik Psikolog***

> Sektörde çok geniş bir çalışma alanı olduğunu gördüm. İşsiz kalma ihtimalinin en düşük olduğu, mantıklı mesleklerden biriydi.
>
> ***Kadın (30), Pazarlama Departmanı Ürün Müdürü***

TANIMLANAMAYAN BİR SINIFSAL KONUM: PEKİ ŞİMDİ BİZ NEYİZ?

Beyaz yakalıların sınıfsal konumu, ekonomik koşulların değişmesiyle birlikte giderek daha tartışmalı bir hal almaktadır. Nitekim yapılan odak grup görüşmelerinde de beyaz yakalıların orta sınıfa dahil olduğuna dair yerleşik kabullerin sorgulandığı net bir biçimde görüldü.

Beyaz yakalılar çoğunlukla kendilerini bir zamanlar ait oldukları düşünülen orta sınıf yerine, kazanç ve yaşam standartları açısından alt sınıfa ait hissetme eğiliminde. Bu görüş Türkiye'de orta sınıfın artık var olmadığına dair yaygın bir kanaatle açıklanıyor. Orta sınıfın eridiği, sınıfsal seçeneklerin üst ya da alt gelir grubuyla sınırlı olduğu görüşü dikkat çekiyor.

> Ben kendimi alt sınıf olarak görüyorum. Bekar olmama rağmen, tek kişi yaşamama rağmen geçinemiyorum çünkü.
>
> ***Erkek (28), Elektrik Elektronik Mühendisi***

> Şu an ülkemizde orta sınıf ortadan kalktı. Bugün orta sınıf dediğimiz memurlar, bizim gibi kurumsal firmalarda çalışan kalifiye personel dahi yoksulluk sınırının altında kaldı. Yani şu an bir alt sınıf var bir de üst. İkisinin arasındaki makas da gittikçe açılıyor.
>
> ***Erkek (36), Gayrimenkul Değerlendirme Uzmanı***

Sınıf sınırlarının giderek bulanıklaşması üzerinden, beyaz yaka kavramının da anlamı sorgulanıyor. Artık tarif edildiği biçimde kol gücü ve eğitim ayrımının kalmadığı, bu ayrımların geçerliliğini yitirdiği ifade ediliyor. Emeğin niteliği ve eğitimin sağladığı ayrıcalıklar üzerinden çizilen sınırlar, yapılan işin içeriğiyle ve elde edilen gelirle örtüşmediğinde beyaz yakalılık tanımı geçerliliğini yitiriyor.

> Beyaz yaka ve mavi yaka dediğimizde emek türü de devreye giriyor. Eğer benim zihinsel böyle bir emeğim olacaksa bir yandan fiziksel emeğim neden oluyor? Eğitim seviyesinde de bir farklılık yok artık. Şimdiki üniversite mezuniyeti liseye denk düşmeye başladı çünkü herkes her yerden rahatlıkla mezun olabiliyor. O zaman beyaz yaka ve mavi yakayı ayıran eğitim seviyesi ne anlama geldi artık? Üniversite, lise demeyelim belki de o zaman yüksek lisans, üniversite mi diyeceğiz? Ama artık herkes yüksek lisans da yapabiliyor. Yani, basitçe yazılan 50 sayfalık bir tezle de yüksek lisans gayet yapılabiliyor.
>
> ***Kadın (29), Kamu Üniversitesi - Araştırma Görevlisi***

> Yoksulluk sınırının altında maaşım var. Öyle düşünürsek herhalde daha alt orta bir yerde oluyor gibiyim. Diğer taraftan sanki o sınırlar da çok keskin değilmiş gibi artık. Özellikle mutlak bir servetten bahsetmiyorsak, sonuçta kolay mülk edinilemeyen bir toplumuz.
>
> ***Kadın (33), Psikolog***

Diğer yandan, hak mücadelesi bakımından mavi yaka çalışanların örgütlü yapısı ve sınıf bilinci, beyaz yaka çalışanlar arasında örnek gösteriliyor. Emeğinin karşılığını alamadığını ifade eden beyaz yakalılar, bu durumu değiştirebilmek için ortak bir farkındalık geliştirmeleri ve birlikte hareket etmeleri gerektiğini vurguluyor. Özellikle özel sektörde yaygın olan sendikasızlık, bu yönde bir örgütlenmenin önündeki en büyük engel olarak öne sürülüyor.

> Beyaz yakada sınıf bilinci yok. Diğer taraftan, mavi yakaya baktığımızda hem işin uzmanlığını yapıyorlar hem de gerçekten bir sınıf bilinci var. Gerçekten pek çok şirkette, sendikalı veya işte sözleşmeli bir şekilde birleşip ses çıkardıklarında hakettiklerini alabiliyorlar. Beyaz yakada eksik olan farkındalık bu. Halbuki siz bir sınıfsınız, birleşim arkadaşım. Siz birleşmezsiniz hiçbir şey olmaz.
>
> ***Kadın (34), Kurumsal İç İletişim Uzmanı***

Hayaller, Hayatlar

Sınıf tartışmalarının yanı sıra beyaz yakalılara dair öğretilmiş kalıplara da sıkça gönderme yapıldı. Değişen ekonomik koşullar karşısında bu kalıpların geçerliliğini yitirdiği ve gerçek yaşamla örtüşmediği ifade edildi.

Uzmanlık kazanan, belirli bir unvana ulaşan beyaz yakalıların gelecek için temel beklentileri emeğin karşılığının maddi olarak alınabildiği bir yaşam ve iyi çalışma koşulları iken bugün farklı bir gerçekle yüzleşiliyor. Sınıfsal sıçrama imkânı sunacağı düşünülen mesleklerin, mevcut koşullarda bu beklentiyi karşılamamasından yakınılıyor. Beyaz yakalılara dair öğretilmiş tanımlardan uzaklaşan mevcut hal, birçok katılımcının kendini beyaz yaka olarak tanımlamakta tereddüt etmesine yol açıyor.

> Ülkede şu an hepimizin farkında olduğu üzere bir üst bir de ne yazık ki alt sınıf var. Orta sınıfın yok edildiği bir ekonomi var. Ben kendimi kesinlikle orta sınıfta hissetmiyorum, alt sınıfım bu çok net. Burada benim ve birçok beyaz yakaların yaptığı hata şu: Biz alt sınıf gibi kazanıp orta sınıf gibi harcamayı planıyoruz. Çünkü okurken bize vaat edilen iyi kazanacağımız, belli harcamaları rahat yapabileceğimizdi. Gel gör ki bu değişen ekonomik şartlarda ne yazık ki kendi planlamamızı bile yapamıyoruz. Bakın hepimiz avukatız, mimarız, psikoloğuz ama hiçbirimiz ekonomik şartlara göre hayatımızı şekillendiremiyoruz. Harcamasak da bir şey yapamıyoruz. Bu haldeyiz.
>
> ***Erkek (35), Avukat***

> Gerçekten, şu an ustaların çoğu mimarlardan daha fazla kazanmaya başladı. Bunu biliyoruz. Sadece bir adı olan, gerçekte geri kazanımı o kadar da olmayan unvanlarımız var bence.
>
> ***Kadın (35), İç Mimar***

> Ben bu araştırma için bana ulaşıldığında "Ben beyaz yaka mıyım?" diye sordum. Çünkü kendimi beyaz yaka olarak çok tanımlayamıyorum. Evet, bilgisayar mühendisliği deyince insanın aklına ilk o geliyor ama ben bugünkü koşullarda kendimi bayağı eğitimli bir mavi yaka olarak görüyorum. Çünkü fazla emek veriyoruz ama bu emeğin tam karşılığını alamıyoruz.
>
> ***Kadın (38), Kamu Üniversitesi - Doktor Öğretim Üyesi***

Ekonominin daha iyi olduğu geçmiş yıllarda beyaz yaka olmayı deneyimleyenler yaşanan değişimi daha açık biçimde tarif ediyor. Bu anlatıda, kazanan ve bu nedenle de rahat tüketen, yatırım olanaklarına kolayca erişebilen bir kesimden söz edilirken bugün aynı unvandaki beyaz yakalıların bu imkanlara erişemediği, maaşların buna izin vermediği buna karşın tüketim beklentisinin aynı kaldığı belirtiliyor. Nihayetinde beyaz yakalılık, bir yandan yüksek donanım ve üretkenlikle bir yandan da geçim hesapları yapan bir özne olarak tanımlanıyor.

> İlk iş hayatıma başladığımda beyaz yaka olmak havalı bir şeydi. O dönemki beyaz yakanın kazancı da yüksekti. Beyaz yaka dediğimizde çalışanlarının mutlu olduğu, Türkiye ekonomisinin de daha iyi olduğu bir dönem vardı. O dönem beyaz yaka çocuğunu istediği okula yollayabiliyordu, istediği arabayı alabiliyordu. İstanbul'dan, belki işte Ayvalık'tan ya da İzmir'den küçük bir yazlık alabiliyordu. İyi, ve başarılı bir beyaz yaka iseniz, uzun yıllarca çalışmamış olsanız da bunları alabiliyordunuz. Eğer yeni başladıysanız da kısa sürede arabanızı alabiliyordunuz. Bugüne geldiğimizde ise günden güne eriyen bir beyaz yakalı hayatı var. En çok harcama yapması beklenen beyaz yaka iken bir de. Çünkü iyi eğitim paralı, iyi sağlık hizmeti paralı, her şey paralı. Ülke neoliberal bir rejime geçtiği için de artık her şeyden maalesef beyaz yaka sorumlu. Bunlar için para kazanması lazım ama o kadar da kazanmıyor. Dolayısıyla da bugün kendinden bihaber. Belki her işi yapabilen, bütün teknolojileri kullanabilen ama günün sonunda hâlâ matematik hesabı yapan, üç kuruşu beş kuruşa katmaya çalışan bir halde.
>
> ***Kadın (34), Kurumsal İç İletişim Uzmanı***

ÇALIŞMA KOŞULU TESPİTLERİ

Çalışma koşulları, çalışanların memnuniyet düzeyini belirleyen en önemli etkenler arasında yer almaktadır. Çalışma süresi, iş yoğunluğu, yan haklar ve kariyer gelişim fırsatları gibi unsurlar ise bu memnuniyet üzerinde doğrudan belirleyici rol oynamaktadır. Öte yandan çalışma koşulları, özel yaşamla ilişkisi üzerinden de günlük yaşam kalitesini doğrudan şekillendiren güçlü bir faktördür.

Eurostat verilerine göre, 2024 yılında Türkiye'de profesyonel meslek mensuplarının haftalık ortalama fiili çalışma süresi 40,1 saat olarak kaydedilmiştir. Bu süre, Avrupa Birliği'ne üye 27 ülkenin ortalaması olan 37,4 saatin üzerinde kalmıştır.[26] Aynı yıl Türkiye'de uzun çalışma saatlerine maruz kalan profesyonel meslek mensuplarının oranı %6,1 iken, bu oran Avrupa Birliği ülkelerinde %4,4 olarak gerçekleşmiştir.[27] 2023 yılı verilerine bakıldığında ise Türkiye'de profesyonel meslek mensuplarının %12,2'si hafta sonu çalışırken, bu oran Avrupa Birliği ortalaması olan %9,8'in üzerinde kalmıştır. [28]

Paylaşılan veriler, beyaz yakalıların çalışma koşullarına dair genel bir görünüm sunarken yapılan odak grup görüşmelerinde katılımcıların aktarımları bu koşullara ilişkin daha kapsamlı bir değerlendirme yapma imkânı sağladı.

Ücret Memnuniyeti, Yan Haklar

Görüşülen beyaz yakalıların tamamı, maaşlarının mevcut ekonomik koşullarda yeterli olmadığını vurguluyor. Gelir yetersizliğine ek olarak, özel sektördeki pek çok iş yerinde yan hakların kurum inisiyatifinde zaman zaman değişkenlik gösteren, standart olmayan bir biçimde uygulandığı aktarılıyor. Bu durum bazı katılımcılar tarafından firmanın büyüklüğü ile ilişkilendirilse de kurumsal firmalarda da benzer uygulamaların olduğu görülüyor. Haftalık izinlerin düzenli kullanılmaması, fazla mesai karşılıklarının verilmemesi ve bunu tolere etmek için sunulan prim sisteminin keyfi biçimde uygulanması gibi örnekler peş peşe sıralanıyor. Bazı katılımcılar ise doğrudan herhangi bir yan hakkı olmadığını ifade ediyor. Normal koşullarda sağlanması gereken bazı olanakların yan hakkın da ötesinde "iyilik" adı altında sağlanmasından duyulan rahatsızlığı açıkça dile getiriyor.

> **Biraz küçük bir ofiste çalışan bir insan olarak koşullarım kurumsalın tam zıttı. Yan hak meselesi zaten pek mevcut değil. Maddi olarak tatmin edici bir durum da söz konusu değil. Bazen proje bitimlerinde vaat edilen primler oluyor ama ödemelerin sarkması ya da projelerin patron inisiyatifine göre iptal olması gibi durumlarla karşılaşıyoruz. Yan hakkım da galiba normalde işyerinde cumartesi günü iş günü sayılmasına rağmen bize yapan bir iyilik adı altında 5 gün çalışmamız.**
>
> ***Kadın (28), İç Mimar***

[26] Eurostat, Average Number of Actual Weekly Hours/ Professionals,
Erişim Adresi: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/all_themes , Erişim Tarihi: 15.05.2025.

[27] Eurostat, Long Working Hours in Main Job by Sex, Age, Professional Status and Occupation,
Erişim Adresi:https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/all_themes , Erişim Tarihi: 15.05.2025.

[28] Eurostat, Work on Weekends by Sex, Age, Professional Status and Occupation,
Erişim Adresi: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/all_themes , Erişim Tarihi: 15.05.2025.

> Bizim hem maaşlarımız az hem de çalışana verilen değer olarak aşağıdayız bence. Haftada 5 gün çalışıyoruz, 2 gün iznimiz var ama genelde 2 haftada bir izinler iptal oluyor. Sürekli bir çalışma baskısı var. Yan hak konusunda herhangi bir artım yok.
>
> ***Erkek (24), Bankacı***

Öte yandan kamu sektöründe çalışanlar için de mevcut koşulların tatmin edici görülmediği anlaşılıyor. Maaşların yetersizliği ve ek mesai ücretlerinin beklentiyi karşılamaması yaygın bir şikâyet olarak öne çıkıyor.

> Bu mesleği 15 - 20 sene gerçekten çok severek yaptım. Sonra maddi karşılığını görünce yanlış meslek seçtiğimi düşündüm maalesef.
>
> ***Kadın (55), Kamu - Öğretmen***

Çalışma Temposu, Yükselme İmkanları

Katılımcıların anlatılarından, özel sektörde sabit bir çalışma saati olmadığı açıkça görülüyor. Çalışma süresi, firmanın yapısına ve yöneticinin inisiyatifine göre şekilleniyor. Fazla mesai çoğu beyaz yakalı için olağan bir durum olarak değerlendiriliyor. Buna rağmen fazla mesainin karşılığında herhangi bir ücret ya da izin alınamayan durumların yaygın olduğu görülüyor. Bazı firmalar bu eksikliği dönemsel ikramiyeler ya da "jest" olarak tanımlanan tek seferlik ödemelerle telafi etmeye çalışıyor.

Görüşmeler, çalışma saatlerindeki esnekliğin çoğu zaman çalışan aleyhine işlediğini gösteriyor. Hafta sonu çalışmaları, gecelere kadar süren mesailer ya da uzayan toplantılar iş yükünü artırıyor. Evden çalışma gibi uygulamaların geri çekilmesi, özellikle çocuklu çalışanlar için önemli bir yan hakkın kaybı anlamına geliyor.

> Çalışma saati genel olarak bizim sektördeki diğer şirketlerde 40 saatken bizde şu an 45 saat. Ekstraları da oluyor ve mesai karşılığını zaten alamıyoruz. Bir de evden çalışma imkanı da kalkıyor yakın zamanda. Evde küçük bir çocuğum var, bir yan hakkım gidiyor gibi bir şey.
>
> ***Kadın (30), Makine Mühendisi***

> Hafta sonu çok fazla mesai yaptığım oldu. Ben hem ofis içindeyim hem de şantiyelere gidiyorum. Yani 2 tarafı da yapıyorum. Dolayısıyla mesai saatleri konusunda inanılmaz bir esneklik var ve tabii ki herhangi bir karşılığı yok bunun.
>
> ***Kadın (28), İç Mimar***

> Gönüllü olduğum zamanlar bile toplantılar geç saate kadar sürüyordu. Şimdi profesyonel deneyimdeyken de olabilir diye bakıyorum biraz ama şu parantezi açacağım: Hakikaten STK değil de bir şirket çalışanı olsaydım daha olumsuz konuşuyor olurdum koşullarım hakkında.
>
> ***Kadın (33), Psikolog***

> Mağaza tasarımı üzerine çalıştığım için eğer mağazalar şantiye sürecindeyse, bazen bütün gece şantiyede duruyorum. Bu yoğunluklar dönemsel oluyor, bu yüzden idare edebiliyorum. Bu gibi durumlar için ek mesai ücreti uygulaması yok, çok yoğun dönemler üzerine bazen jest olarak ikramiye veriliyor.
>
> ***Kadın (35), İç Mimar***

Fazla mesai karşılığında ücret alındığı durumlarda bile bu, çoğu çalışan için tercih edilen bir durum değil. Nitekim yapılan görüşmelerde özel hayat ile iş hayatı arasında denge kurmanın zorlaştığından sıkça yakınıldı. Hafta içi kendine zaman ayıramamak, bayram ya da özel günlerde çalışmak zorunda kalmak en çok şikayet edilen başlıklar arasında yer aldı.

> Ben mesai yapmayı sevmiyorum. Ücretini alıp almamak önemli değil. Bence özel hayat- iş hayatı dengesini kaçırmamak gerekiyor. Ben şu an hafta içi bir arkadaşımla buluşacağım zaman mesai olursa belli olmaz demek zorunda kalıyorum mesela.
>
> ***Erkek (31), Banka Operasyon Uzmanı***

> Ben de çalışma hayatında bundan muzdaribim. Herkes tatil yaparken, ben çalışıyorum. Herkes çalışırken ben tatil yapıyorum. Belki basit gibi görünebilir ama ailenizle beraber bayram kutlayamayınca ya da ailenizle beraber herhangi bir aktivite yapamayınca, en mutlu günde yanlarında olamayınca kötü hissediliyor. Bu ne parayla ölçülebiliyor ne de yerine verilen herhangi bir izinle ölçülebiliyor. Ben de çıkış arayışındayım.
>
> ***Erkek (31), Yurt Dışı Operasyon Uzmanı***

Diğer yandan mevcut çalışma temposu, uzun süren yolculuklar sonrası çok erken saatlerde iş başı yapmak, hızlı bir tempoda günü bitirmek mesai sonrası günlük yaşamı da sekteye uğratıyor. Hızlı iş temposunun yarattığı baskı çalışma hayatını zorlaştırıyor. Yine mobbingler ve yüksek rekabet ortamı, çalışanlarda güvensizlik yaratıyor. Çoğu katılımcı bu nedenle, iş temposunun fizikselin yanında duygusal olarak da yıpratıcı olduğunu ifade ediyor.

> Ben sabah çok erken başlıyorum mesaiye. İstanbul'da sabah 7:30'da mesaiye başlamak demek çok erken saatlerde trafiğe çıkmak ve akşam eve ancak saatler sonra dönebilmek demek. Bu da gerçekten hem yorucu hem de yıpratıcı bir tempo yaratıyor.
>
> ***Kadın (30), Pazarlama Departmanı Ürün Müdürü***

> 13 yıldır beyaz yakayım ben. Herkesin işini yaptığı bir yer gibi değil de mobbinglerin çok yoğun olduğu ve başarılı bir insan olmanın tehlikeli olduğu bir yer burası.
>
> ***Kadın (35), İç Mimar***

> Sürekli her şey hızlı, hızlı, hızlı. Bu da birazcık baskı uyandırıyor bence. Genel olarak hem bende hem de çalışma arkadaşlarımda.
>
> ***Kadın (30), Makine Mühendisi***

Bununla birlikte mesai kavramının özellikle üniversiteler gibi bazı belirgin alanlarda iyice bulanıklaştığı görülüyor. Görev tanımı sınırlarının git gide ortadan kalkması fazla iş yükünü beraberinde getiriyor, mesai saati kavramı anlamını yitiriyor.

Yükselme süreci ise buna karşılık oldukça katı işletiliyor. Emek, hem ücretle hem de unvanla karşılık bulmadığında liyakat daha çok sorgulanıyor. Özellikle zor koşullarda bulunduğu konuma gelenler için liyakatsiz atamalar, motivasyon kaybının başlıca nedeni haline geliyor.

> Hem derse giriyorsunuz, hem araştırma yapıyorsunuz. Bir yandan hem eğitim alıyorsunuz hem de öğrenci olarak derslere giriyorsunuz. Bunun yanında inanılmaz bir idari iş yükü de oluyor. Sekreterlik işleri için de kullanılıyoruz çünkü personel az. Mesai için evet, belki 8:30-5 gibi standartlar var ama bizim ders programlarımız hep değişiyor. Onun için gösterdiğiniz emek aldığımız maaşla eş değer mi bilmiyorum gerçekten.
>
> ***Kadın (38), Kamu Üniversitesi - Doktor Öğretim Üyesi***

> Ek mesai diye bir şey yok, 7/24 çalışan pozisyonundayız. Devlet kurumu olduğu için zaten alacağımız para belli. Baştaki unvan artmadıkça gelen hiçbir ek ücret olmuyor. Onun artması da çok uzun bir zaman alıyor bizde. 0 yüzden ek mesai ücreti gibi bir kavram bende yok. Benim asla kurumumda yükselme gibi bir hayalim de yok çünkü neyin ne olacağını bilmiyorum. Bir anda üst kademe değişiyor, başka hocalar geliyor ama nasıl geldi, nasıl etti bilmiyorum ki. Buraya gelene kadar da öyleydi. Yani 100 alacağımdan emin olduğum o sınavlarda 30 - 40 aldığımı gördüm. Hatta puanı öyle bir ayarlamışlar ki yediğin yedeği de olamasın gibi. Bunları görünce yükselme beklentisi olmuyor tabii.
>
> ***Kadın (29), Kamu Üniversitesi - Araştırma Görevlisi***

Özel sektörde de terfi alma konusuna umutsuz bakılıyor. Bazı çalışanlar, bulundukları pozisyonda ilerleme imkânı görmediklerini açıkça belirtiyor.

> Çok memnun değilim çalıştığım yerden çünkü önünü kapalı görüyorum. Çok fazla yükselme, bir yere gelme, gelişme imkanım olmayacak gibi görüyorum.
>
> ***Erkek (31), Banka Operasyon Uzmanı***

Görüşmelerde ekonomik sorunların yanında psikolojik baskı ve yönetim kaynaklı sorunlar da dile getirildi. Buna göre keyfi uygulamalar, soruşturma süreçleri kamu çalışanlarının mesleki bağlılığını ciddi oranda zedeliyor, iş güvencelerini giderek daha kırılgan bir hale getiriyor. Kamu çalışanları, meydana gelen mevzuat değişikliklerini hukuki güvencelerinin de ortadan kaldırılması olarak yorumluyor.

> Öyle bir ortamdayız ki herkesin geleceği yalnızca bir şikayete bağlı. Ya soruşturma açılıyor ya bir şeylere uymadığın iddia ediliyor ya da verilmeyen bir araştırma için suçlanıyorsun.
>
> ***Kadın (29), Kamu Üniversitesi - Araştırma Görevlisi***

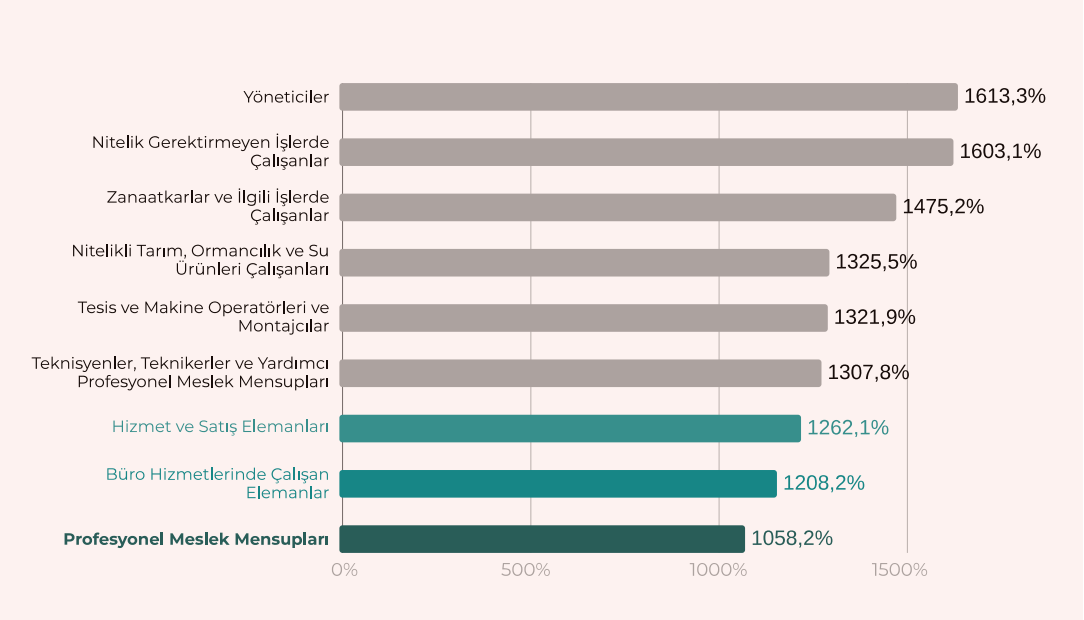
> Birçok öğretmen aslında sadece ekonomik zorluklar yaşamıyor, psikolojik baskılar ve keyfi uygulamalar gibi sorunlarla da uğraşıyor. Mesela benim okulumun bulunduğu ilçede yüzde seksen oranında soruşturmalar var. Proje okulu olmamızdan kaynaklı birçok öğretmen de mağdur edildi. Bir de son zamanlarda öğretmenler için uzman öğretmen, baş öğretmen gibi kavramlar getirdiler. Aslında biraz da 657 Sayılı Kanunun güvencesi doğrudan kaldırılamadığı için bu tür şeyleri türettiler. Belki ileride sınavlar getirilecek bilmiyorum çünkü olmaz dediğimiz her şey oluverdi. Zaten 657 Sayılı Kanun da belli bir yıl aralığındakileri kapsıyor, yeni atananlarda değişiklik mevcut. Bu şu demek: Belli kriterlere uyulmazsa, tıpkı özel okullarda çalışan öğretmenler gibi devlet okulundaki öğretmenler de direkt kadro dışı bırakılabilecek.
>
> ***Erkek (36), Kamu - Öğretmen***

Çalışma koşullarına dair beyaz yakalı çalışanlarla yapılan görüşmelerde, çalışma biçimlerinin giderek esnekleştiği, görev tanımları ile sorumluluk alanlarının belirsizleştiği; buna karşılık maaşların yetersiz hale geldiği ve kamu sektörü dahil olmak üzere iş güvencesinin zayıflatıldığı bir tablo ortaya kondu. Bu tabloyla, beyaz yakalıların ayrıcalıklı ve güvenceli bir konumda yer aldığına dair yerleşik algının aksine, daha kırılgan ve baskı altındaki bir emek sürecine işaret edildi.

BEYAZ YAKALILARIN KRİZ DENEYİMLERİ

Beyaz yakalıların gelir düzeylerinde yıllar içerisinde yaşanan artışa bakıldığında ciddi bir ekonomik baskı altında olduklarını gözlemlemek mümkün. Bu durum diğer meslek grupları ile karşılaştırıldıklarında daha fazla göze çarpmaktadır.

Grafik 4: Meslek Gruplarının 2011-2023 Yılları Arasında Esas İş Gelirleri Değişimi (%)

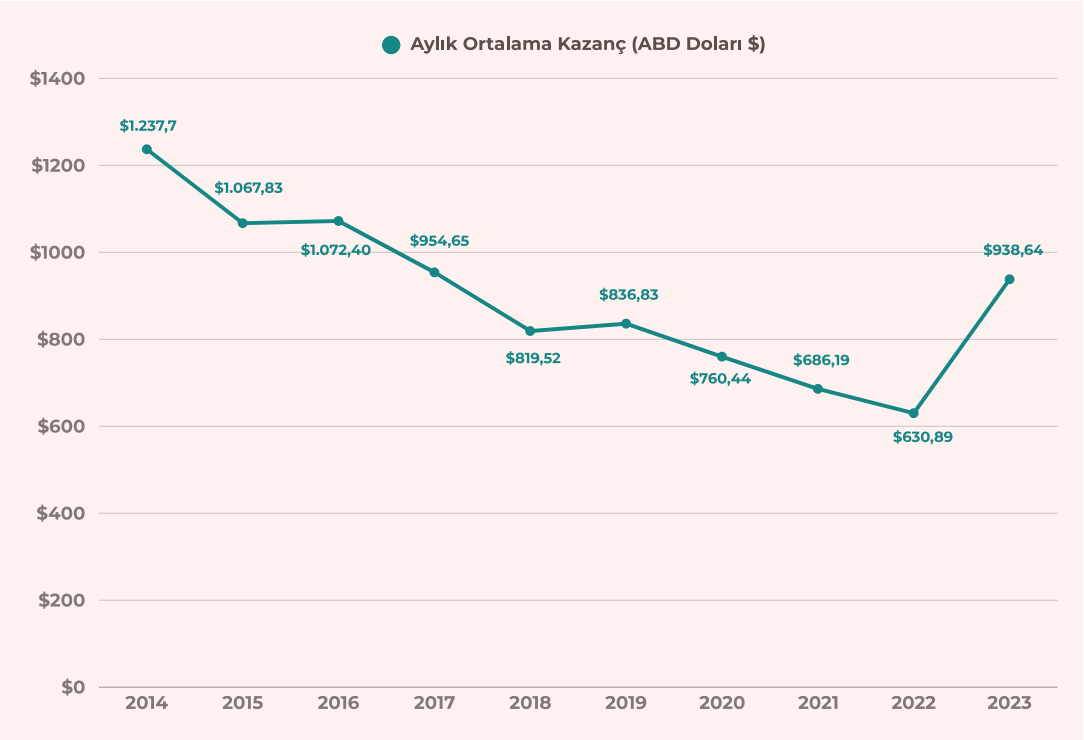


Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) Gelir Dağılımı İstatistiklerine göre, 2011-2023 yılları arasında profesyonel meslek grubunda yer alan beyaz yakalı çalışanların esas iş gelirleri %1058,2 oranında artış göstermiştir. Bu oran, listede yer alan tüm meslek grupları arasında en düşük artış olarak dikkat çekmektedir. Aynı dönemde yöneticilerin ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanların esas iş gelirindeki artış %1600'ü aşarken profesyonel meslek mensuplarına en yakın artış %1208,2 ile büro hizmetleri çalışanlarında gerçekleşmiştir.[29] Meslek gruplarındaki esas iş gelir değişiminin yüksek oranlı olmasının temel nedeni Türkiye'de yıllar içerisinde hızla yükselen enflasyondur. Benzer bir tablo 2019-2024 dönemi verilerinde de görülmektedir. Bu dönemde profesyonel meslek grubunda yer alan beyaz yakalı çalışanların esas iş gelirlerinde %498,1 oranında artış kaydedilirken bu oran yine tüm meslek grupları içinde en düşük artış olmuştur. Buna karşın, yöneticiler ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanların esas iş geliri artışları %600'ün üzerinde seyretmiştir. Paylaşılan veriler, yükseköğrenim gerektiren, uzmanlık temelli işlerde çalışan beyaz yakalıların gelir artışı bakımından diğer meslek gruplarına kıyasla daha dezavantajlı bir konumda kaldığını açıkça göstermektedir.

[29] TÜİK, Gelir Dağılımı İstatistikleri 2024,
Erişim Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-Dagilimi-Istatistikleri-2024-53712 , Erişim Tarihi: 12.05.2025.

Grafik 5: Türkiye'deki Profesyonel Meslek Gruplarının Aylık Ortalama Kazancının Yıllara Göre Değişimi ($), 2023



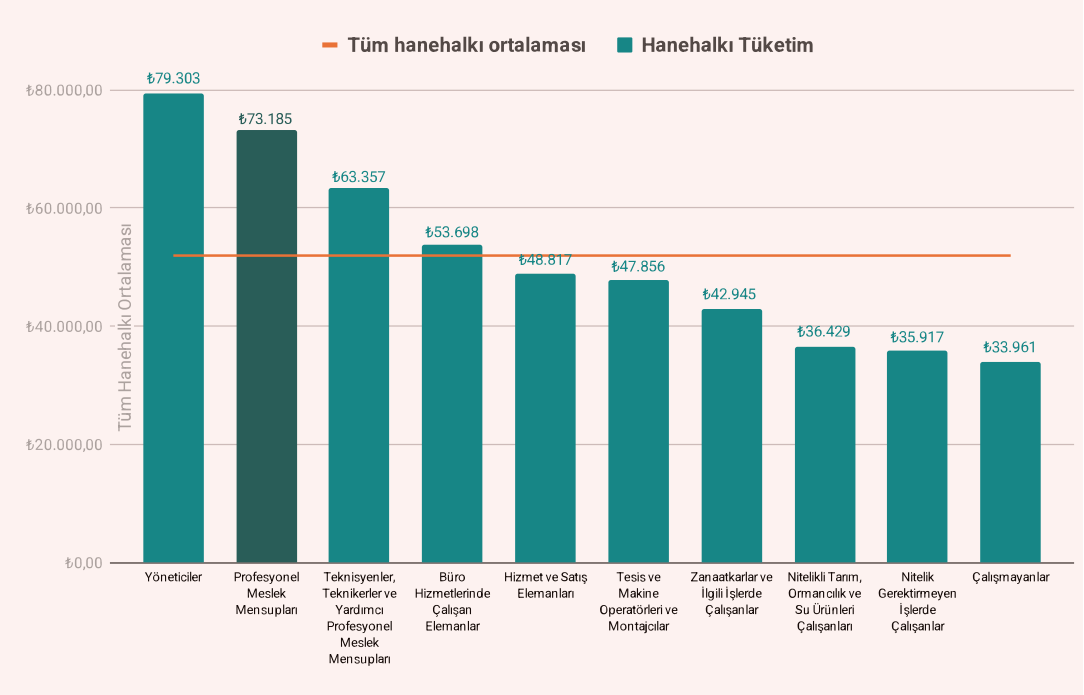
Kaynak: Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından yayımlanan aylık ortalama kazanç verileri yıllık bazda incelendiğinde ise, Türkiye'de profesyonel meslek mensuplarının nominal gelirlerindeki düşüş dikkat çekmektedir. Buna göre, 2014 yılında bu grubun ortalama aylık kazancı 1.237,7 ABD doları iken, 2023 yılı itibarıyla 938,6 dolara gerilemiştir.[30] 2022 yılına kadar düzenli şekilde azalan kazançların, 2023'te bir miktar arttığı görülse de bu artış, hükümet tarafından uygulanan ekonomi ve ücretlendirme politikaları ile doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda rekabetçi kur politikasının yerine Türk lirasında reel değerlenmeye odaklanan yeni yaklaşımın ve asgari ücrete yapılan yüksek zamların, profesyonel meslek gruplarının ortalama ücretlerine yansıdığı anlaşılmaktadır. Tüm bu politikalara rağmen beyaz yakalıların 2023 yılı aylık gelirlerinin hâlâ 2014 yılı düzeyinin altında kaldığı görülmektedir. Nominal gelirdeki bu gerilemeye enflasyon da eklendiğinde ortaya daha ağır bir tablo çıkmaktadır. Bu durumun başlıca nedeni Türk lirasının değer kaybı, döviz kurlarındaki dalgalanmalar ve dolar enflasyonu gibi etkenlerin geliri eriterek alım gücünü azaltmasıdır. Bu bağlamda söz konusu veriler, beyaz yakalıların gelir düzeylerinin yanı sıra zaman içinde yaşadıkları alım gücü kaybı ve bunun yarattığı ekonomik baskıyı göstermesi açısından önemlidir.

Diğer yandan gelir artışı en sınırlı kalan gruplardan biri olan beyaz yakalıların tüketim verileri farklı bir görünüm ortaya koymaktadır.

[30] ILO, Average Monthly Earnings of Employees by Sex and Occupation, Erişim Adresi: https://ilostat.ilo.org/data/, Erişim Tarihi: 26.05.2025.

Grafik 6: Meslek Gruplarının Aylık Ortalama Hanehalkı Tüketimi, 2024



Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

TÜİK'in 2024 Hanehalkı Bütçe Araştırması verilerine göre, profesyonel meslek mensuplarının hanehalkı sorumlusu[31] olduğu hane sayısı 2 milyon 529 bin 85'tir. Grafik 6'da görüldüğü üzere, bu grup Türkiye'de en yüksek hanehalkı tüketim harcamasına sahip ikinci meslek grubudur. Türkiye genelinde ortalama aylık hanehalkı harcaması 51.547,29 TL iken, beyaz yakalı çalışanların dahil olduğu profesyonel meslek mensuplarının yer aldığı hanelerde bu tutar 73.185,35 TL olarak ölçülmüştür.[32] Başka bir ifadeyle, beyaz yakalıların harcama düzeyi Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir.

Söz konusu fark, gelir artış oranı diğer meslek gruplarına kıyasla düşük kalan beyaz yakalıların harcama düzeyi açısından ekonomide önemli bir ağırlığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Gelirin harcama ile aynı ölçüde artmaması ise, beyaz yakalıların gelir-gider dengesini korumakta zorlandığını göstermektedir. Nitekim harcama kalemleri incelendiğinde de birçok gider başlığında en yüksek payın beyaz yakalılara ait olduğu görülmektedir. Buna göre toplam eğitim harcamalarının %22,3'ü, sigorta ve finansal hizmet harcamalarının %22,9'u, eğlence, spor ve kültür harcamalarının %20,6'sı, ulaştırma harcamalarının ise %20,7'si bu grup tarafından yapılmıştır.[33]

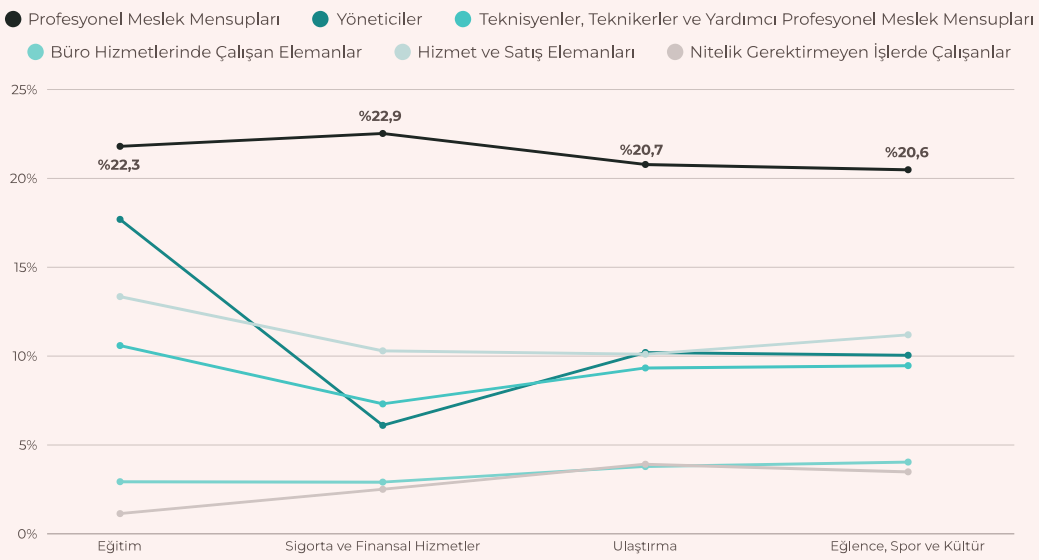
---

[31] Hanehalkı sorumlusu, hanehalkının sosyo-ekonomik durumu ve hanede yaşayan tüm fertlerin kişisel özellikleri hakkında en doğru bilgiye sahip, hanenin yönetiminden ve geçiminden sorumlu yetişkin hanehalkı üyesidir. Başka bir deyimle; hanehalkının yönetiminde söz sahibi olan, hanehalkının hukuki, sosyal ve ekonomik planlama ve karar sürecinde en etkin rol oynayan belirli bir yaşın üzerindeki (genellikle 18 ve daha yukarı yaştaki) hanehalkı ferdidir.

[32] TÜİK, Hanehalkı Tüketim Harcaması 2024,
Erişim Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2024-53957,
Erişim Tarihi:15.05.2025.

[33] TÜİK, Hanehalkı Tüketim Harcaması 2024,
Erişim Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2024-53957,
Erişim Tarihi:15.05.2025.

Grafik 7: Harcama Türlerine Göre Meslek Gruplarının Hanehalkı Tüketim Harcaması Dağılımı (%), 2024



Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Diğer yandan Türkiye'de vergilerin maaşlı çalışanlar için bordro üzerinden doğrudan tahsil edildiği bilinmektedir.[34] Uygulanan sisteme göre, gelir arttıkça daha yüksek oranlarda vergilendirme devreye girmektedir.[35] Vergi dilimlerinin yıl içinde kademeli olarak artması, brüt maaş alan çalışanların maaşlarının yıl içerisinde daha yüksek oranlarda vergi kesintisine maruz kalmasına, dolayısıyla net gelirlerinin azalmasına yol açmaktadır. Maaşlarda ara zam yapılmadığı durumlarda ise enflasyonun da etkisiyle çalışanların alım gücü olumsuz etkilenmekte ve üzerlerindeki mali baskı kademeli olarak artmaktadır. Diğer taraftan Türkiye'de, tüketim ve harcamalar üzerinden dolaylı vergiler alındığı da bilinmektedir. Dolayısıyla çalışanlar bir yandan gelirlerinde vergi kesintisi yaşarken diğer yandan da yaptıkları harcamalar nedeniyle vergi ödemektedir.[36]

[34] Gelir İdaresi Başkanlığı (2025),Ücret Geliri Elde Edenler İçin Vergi Rehberi, Erişim Adresi: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://intvrg.gib.gov.tr/hazirbeyan/assets/pdf/2025UcretGeliriVergiRehberi.pdf, Erişim Tarihi:02.06.2025.

[35] 2025 yılı Gelir Vergisi Tarifesine göre, 0–158.000 TL gelire %15; 158.001–330.000 TL arası gelirin ilk 158.000'lik kısmı için 23.700 TL, aşan tutarına %20; 330.001–1.200.000 TL arası gelirin ilk 330.000'lik kısmı için 58.100 TL, aşan tutarına %27; 1.200.001–4.300.000 TL arası gelirin ilk 1.200.000'lik kısmı için 293.000 TL, aşan tutarına %35; 4.300.001 TL ve üzeri gelirin ilk 4.300.000'lik kısmı için 1.378.000 TL, üzerine %40 oranında vergi uygulanmaktadır.

[36] Gündoğdu, S. (2022), Türkiye'de Vergi Denetiminde Etkinlik; Dolaylı ve Dolaysız Vergiler Bağlamında İnceleme, 19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 161-172.

Hayat Pahalılığının Temel Yansımaları

Beyaz yakalıların gelir düzeylerindeki sınırlı artış ile harcama yükleri ve uygulanan vergiler karşısında yaşadıkları ekonomik sıkışmışlık, araştırma kapsamında gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde de açık biçimde görüldü.

Görüşülen beyaz yakalıların çoğu, gelirlerinin aylık harcamaları karşılamaya ancak yettiğini ifade ediyor. Ekonomik sıkışmışlık, özellikle eğitim seviyesi ve mesleki deneyimle birlikte gelmesi beklenen yaşam standartlarının bir türlü sağlanamaması üzerinden sorgulanıyor.

> Sıfıra sıfır gibi güncel olarak. Ben araştırma görevlisiyim. Türkiye şartlarına, yani ortalamaya göre fena değil gibi bakılıyor ama son bir kaç aydır mesela ne birikiyor ne de eksiye düşüyor. Hatta şu an eksiye düşecek gibi görünüyor, işte maaş zamlarını bekliyoruz.
>
> ***Erkek (34), Kamu Üniversitesi - Araştırma Görevlisi***

> Hem hayat kalitemi, standartlarımı arttıracak yaşa geldiğimi hem de mesleki anlamda o tecrübeye sahip olduğumu düşünüyorum ama maalesef geçinmekte bile zorlanıyorum.
>
> ***Kadın (28), İç Mimar***

Öte yandan beyaz yakalıların ekonomik döngüsünün oldukça benzeştiği görüldü. Buna göre kazanılan gelir öncelikle kira, gıda, faturalar ve kredi kartı ödemelerine ayrılıyor. Bu temel harcamalar mevcut gelirin büyük bir kısmını hatta tamamını oluşturduğu için, ayın geri kalanı genellikle kredi kartı borçlanmasıyla geçiştiriliyor. Enflasyonun devam etmesiyle bu döngü, yeni maaş döneminde de kendini tekrarlıyor. Maaş zamları alındıkça sadece harcama miktarları değişiyor, ekonomik sıkışmışlık varlığını koruyor, refaha erişilemiyor.

> Benim maaşımın yarısı kiraya gidiyor. Yani şöyle oluyor: Maaş geliyor, kira ve faturalardan sonra kalanı kredi kartına yatırıyorum ve ayın geri kalanı da kredi kartıyla yaşıyorum. Yıllardır böyle, yani dolar 10 liraya geldikten sonra ben bu sistemde yaşamaya başladım diyebilirim.
>
> ***Kadın (33), Psikolog***

> İkinci bir zam olması demek kiraya ikinci zam, bütün alınan ürünlere ek zam yansıması demek. Yani gelen yeni maaşla yine eksiye düşüyorsun çünkü enflasyon da yükseliyor. Aldığımız maaşı hiçbir türlü enflasyonla yarıştıramıyoruz.
>
> ***Erkek (36), Gayrimenkul Değerlendirme Uzmanı***

Ekonomik koşullar, çalışanların iş değiştirme ve yeni iş fırsatları yaratma yoluyla mevcut koşullarını değiştirme ihtimalini kısıtlıyor. Bu durum, ekonomik güvence arayışında olan hem özel sektör hem de kamu çalışanlarını birden fazla işte çalışmaya itiyor.

> Kesinlikle okulda ek derslerin hak ettiğimiz karşılığını alamıyoruz. Bu da öğretmenleri başka alanlara, dışarıdan özel ders vermek gibi alternatifler aramaya itiyor.
>
> ***Erkek (36), Kamu - Öğretmen***

> Ben ilk kuruma başladığım zamanlarda, aldığım maaş hakikaten yeterli gelebiliyordu. Zaman geçtikçe artık bozulan ekonomi mi yoksa ona ulaşamayan zamlardan mı desem, bir şekilde o dengeyi tutturamamaya başladım. Biz 6–7 ay kadar önce bir klinik açtık meslektaşlarımla ortak ama hâlâ bir yandan çalıştığım kurumda devam ediyorum. Bu geçiş aşamasında iki işi bir arada yapma nedenim tabii ki büyük oranda ekonomik. Çünkü tamamen diğer tarafa geçtiğim zaman hemen gelir sağlayabilir miyim diye düşünüyorum.
>
> ***Erkek (34), Klinik Psikolog***

> Yani aslında ne uzuyoruz ne kısalıyoruz gibi bir şey var. Ben öğretmenim, tek bir maaş giriyor evime. Ek dersler ya da işte hafta sonu özel dersler olmasa zaten geçinmem mümkün değil.
>
> ***Kadın (55), Kamu - Öğretmen***

Yaşam koşullarının ağırlaşmasıyla birlikte, beyaz yakalılarda "zorunlu girişimcilik" eğilimi belirginleşiyor. Sosyalleşilen anlar da dahil olmak üzere, işten uzaklaşılan her ortamda sohbetin ana konusu geçim sıkıntısı ve yeni gelir elde etme yolları oluyor. Bu durum hem ekonomik hem de toplumsal yapı açısından olumsuz sonuçlar doğuracak bir gidişatı işaret ediyor.

> Gerçekten dört tane beyaz yakalı bir araya geldiğinde sürekli bir girişimci ruhu içerisine giriyoruz. İçtiğimiz kahveden de zevk alamıyoruz. "Şunu mu yapsak para gelir, yoksa bunu mu yapsak?" diye konuşuyoruz sürekli. İnsanları saçma bir biçimde fakirlik içinde bir inovasyonluğa yöneltiyor.
>
> ***Kadın (29), Kamu Üniversitesi - Araştırma Görevlisi***

Kira Yükü

Katılımcıların anlatılarında kira, bütçeyi en çok zorlayan harcama kalemi olarak öne çıkıyor. Kiraların kontrolsüz biçimde artması, hem kamu hem de özel sektörde çalışanlar için ortak bir sorun olarak dile getiriliyor. Maaş artışlarının kira artış hızına yetişememesi, çalışanları kimi zaman ek destek arayışına zorluyor.

> Zaten enflasyon var bir de İstanbul gibi bir şehirde geçim sıkıntısı gün geçtikçe artıyor. Her şeyde özellikle kiralarda kontrolsüz bir şekilde artış var. Paralel bir maaş artışı olmadığından ötürü sıkışıyoruz.
>
> ***Erkek (36), Kamu - Öğretmen***

> Şu anda kiram mevcutta aldığım maaşın yarısı. O da sanıyorum Eylül ayında bir güncelleme gelecek. Dolayısıyla şu anda ailemden destek almadan İstanbul'da yaşamak konusunda zorlanıyorum.
>
> ***Kadın (28), İç Mimar***

> Ben Çekmeköy'de oturuyorum. Buraya ilk geldiğimde burası dağ başı gibi bir yerdi ama şimdi burada da kiralar çok fazla. Benim maaşımın da çoğu kiraya gidiyor.
>
> ***Erkek (31), Yurt Dışı Operasyon Uzmanı***

Eğitim Masrafı Yükü

Eğitim masrafları, beyaz yakalıların toplumsal statülerini koruma ve çocuklarına benzer bir konum sağlama çabasının en görünür alanını oluşturuyor. Çocuk sahibi olan beyaz yakalılar için eğitim harcamaları en yüksek gider kalemlerden biri olarak öne çıkarken çocuğu olmayan beyaz yakalılarda dahi eğitim konusu geleceğe dair ciddi endişeler doğuruyor. Bir çocuk sahibi olmaları halinde gelir ve gider dengesini nasıl kuracaklarına dair planlama yapamadıklarını dile getiriyorlar.

> **Tabii ki şu andaki mevcut maaşlar yetmiyor. Benim 2 çocuğum var. İkisi de liseye gidiyor ve seneye oğlumun üniversiteye hazırlık sınavı var ama dershane ücretleri almış başını gidiyor. Çocuklardan biri özel okula gidiyor ama o da burslu kazandığı için gidiyor. Ona rağmen en büyük harcamamız okul masrafları.**
>
> ***Kadın (45), Kamu - Hemşire***

> **Ben maaşının büyük bir kısmını kiraya veren gruptayım. Bir de şöyle bir durum var: Ben evliyim ama çocuğum yok. Şu anda bile ekonomik olarak bu kadar zorlanırken, bir çocuğun bakım ve okul giderlerini nasıl karşılayacağımı hayal bile edemiyorum.**
>
> ***Kadın (34), Kurumsal İç İletişim Uzmanı***

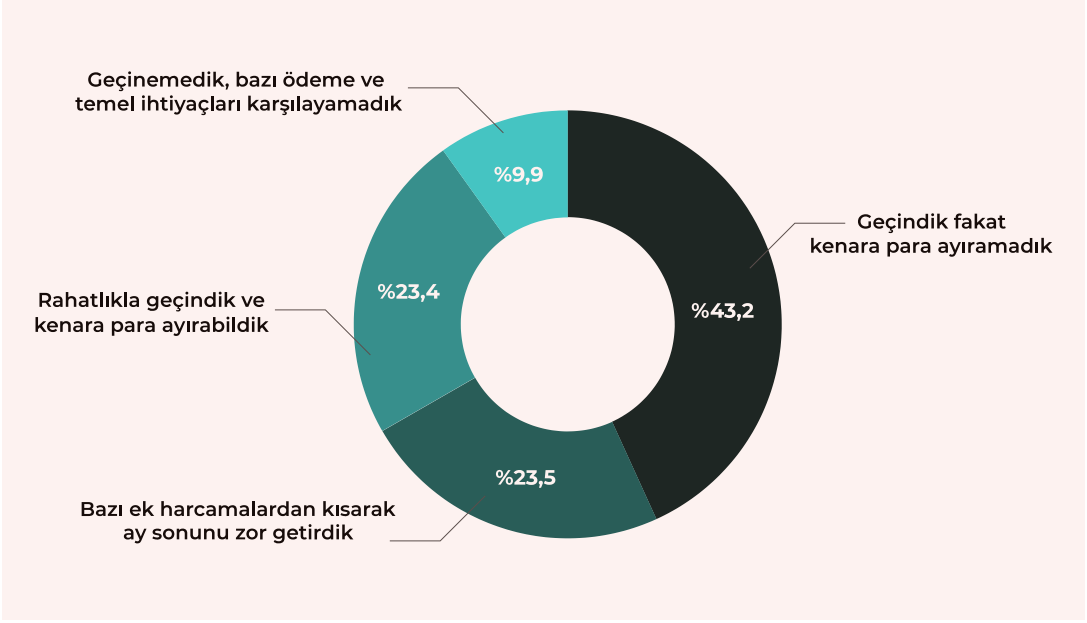
Beyaz Yakalılar İçin Birikim Yapmak Artık Neden Mümkün ve Anlamlı Değil?

İstanbul Planlama Ajansının 2025 Mayıs tarihli İstanbul Barometresi verilerine göre, "Geçtiğimiz ayı düşündüğünüzde ekonomik anlamda geçinebildiniz mi?" sorusuna yanıt veren beyaz yakalıların[37] %43,2'si temel ihtiyaçlarını karşılayabildiğini ancak kenara para ayıramadığını belirtmiştir. Kenara para ayırabildiğini ifade edenlerin oranı ise %23,4 düzeyinde kalmıştır.

Buna karşılık, ay sonunu ancak bazı harcamalardan kısarak getirebildiğini belirtenlerin oranı da birikim yapabilenlerle benzer düzeyde, %23,5 olarak ölçülmüştür. Temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan ve bazı ödemeleri gerçekleştiremediğini dile getirenlerin oranı ise %9,9 olmuştur. Yanıtlar bir arada değerlendirildiğinde mali güvence sağlayabildiğini belirtenlerin diğer gruplara kıyasla daha küçük bir kesimi oluşturduğu, her dört beyaz yakalıdan neredeyse üçünün geçinmekte zorlandığı ya da birikim yapamadığı görülmüştür.

[37] İstanbul Barometresi araştırması kapsamında paylaşılan beyaz yakalı çalışan analizleri, üniversite mezunu ve maaşlı çalışan; yönetici, serbest nitelikli uzman, memur ve ücretli uzman unvanına sahip katılımcılar üzerinden sağlanmıştır.

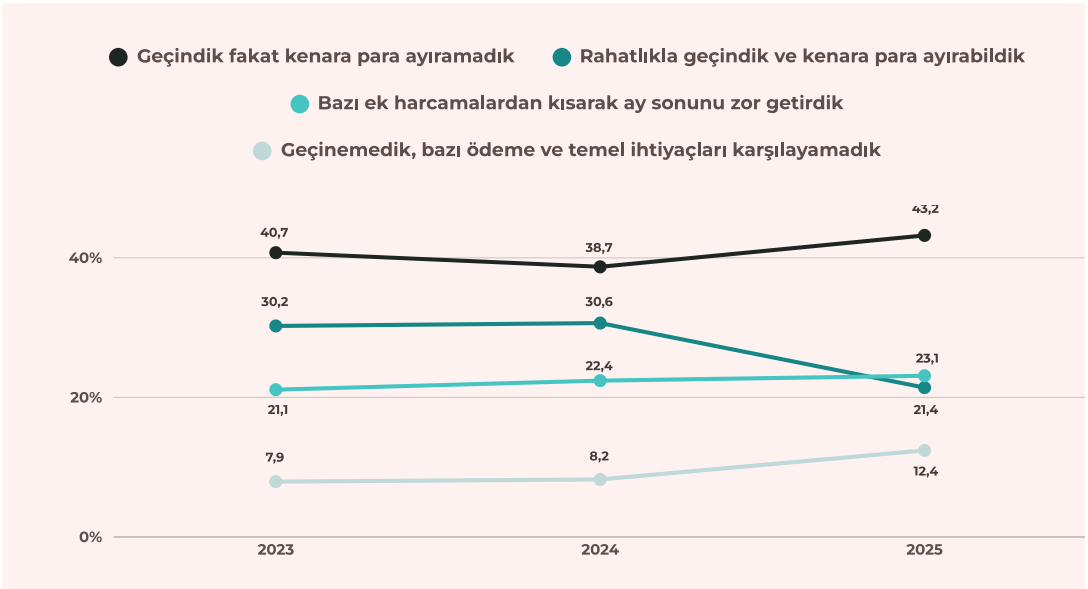
Grafik 8: İstanbul'daki Beyaz Yakalıların Birikim Yapabilme Oranları (%), Mayıs 2025



Kaynak: İPA İstanbul Barometresi

Birikim yapabilme durumu 2023–2025 yılları arasında incelendiğinde "Geçinebildik fakat kenara para ayıramadık." yanıtını veren beyaz yakalıların oranının ilk iki yıl için birbirine yakın seyrettiği, 2025 yılında ise 4,5 puanlık bir artışla %43,2'ye yükselerek son üç yılın en yüksek düzeyine ulaştığı görülmüştür. "Rahatlıkla geçindik ve kenara para ayırabildik." diyenlerin oranı ise %9,2'lik bir düşüşle %21,4'e gerilemiştir. Yine geçinemeyen, bazı ödeme ve ihtiyaçlarını karşılayamayanlarda da yaklaşık 4 puanlık bir artış yaşanmıştır.

Grafik 9: İstanbul'daki Beyaz Yakalıların Yıllara Göre Ekonomik Olarak Geçinebilme Durumu (%), 2023 - 2025



Kaynak: İPA İstanbul Barometresi

Verilerde görülen birikim yapamama durumu, yapılan odak grup görüşmelerinde de karşılık buldu. Gelirden tasarruf edememe durumu, beyaz yakalı çalışanların beyaz yakalı kimliklerinden temel beklentileri olan "elde edilen gelirle geleceğe yatırım yapabilme" hâliyle çelişti. Anlatılara göre mevcut koşullar birikim yapmanın ötesinde, ay sonunu getirebilmek için sürekli bir hesap kitap yapma zorunluluğu doğuruyor. Kenara para koyamama hâli, gelecek açısından birçok riski içerisinde barındıran, sürdürülebilirliği belirsiz bir yaşam biçimine işaret ediyor.

> Hayatta bir denge kurmaya çalışıyoruz. Hepimizin yaşları birbirine yakın. Yani sadece para kazanmak istemiyoruz, geleceğe de yatırım yapmak istiyoruz ama gerçek şu ki, kazandığımız belli. Gelirlerimiz ekonomik şartlara uygun biçimde artmadığından denklemi kurmak için bazı yerlerinden kısmamız gerekiyor. Bu bazı hayallerden, bazı ihtiyaçlardan vazgeçmemiz anlamına geliyor. 35 yaşında biri olarak bu böyle nereye kadar gider, 40 yaşına geldiğimde hâlâ bu modeli sürdürebilir miyim, emin değilim.
>
> ***Erkek (35), Avukat***

Beyaz yakalı çalışanlar, yalnızca birikim yapamadıklarını belirtmekle kalmıyor, yaptıkları birikimin gelecekte anlamlı bir karşılık bulacağına dair inançlarının da zayıfladığını ifade ediyor. Öte yandan, yapılan birikimin bir karşılığı olabileceğini düşünenler için de bu sürecin gerektirdiği kemer sıkma hali uzun vadede sürdürülebilir görünmüyor. Hem inançsızlık hem de mevcut koşullar altında yapılan birikim hesaplarının gerçekçi bulunmaması, birikim yapma isteğini her geçen gün ortadan kaldırıyor. Birikim yapmak anlamını yitiriyor, imkânsız için çabalamak yerini günü ve anı yaşamaya bırakıyor.

> İnsanlarda birikim yapmak için motivasyon yok bu ülkede. Çünkü biriktirdiğin para bir şeye tekabül etmiyor yani eğer bir desteğiniz yoksa halihazırda. Bu yüzden herkes olanı harcamaya çalışıyor. Keyif almaya bakıyor elinden geldiğince.
>
> ***Erkek (24), Bankacı***

> Sosyal bir insanım, bunu kabul ediyorum ama çok maksimum yaşadığımı da düşünmüyorum. Çünkü zaten aldığım maaş belli dolayısıyla gidebildiğim yerler ve geçirebildiğim vakitler az çok belli. Dolayısıyla bugüne kadar yapabildiğim birikim miktarı çok düşük, bekledikçe de zamanla eriyor. Bu yüzden ben mevcut durumda harcamayı tercih ediyorum. En azından böylece yaşantımı daha iyi hale getirerek kendimi biraz daha bu hayat konusunda motive edebiliyorum.
>
> ***Kadın (28), İç Mimar***

> Yaptığım hesaplamalara göre sadece öğretmenlikle bir yatırım yapamıyorum. Anca öğretmenlik dışında alternatif ek işle bunu ortalama bir 4-5 yıl içerisinde gerçekleştirebilirim gibi. Tabii bu da yorucu, yıpratıcı bir durum. Anca 2 farklı işte çalışarak böyle bir hayal kurabiliyoruz. Sonra ondan da vazgeçtim. Bunları düşünmek yerine daha günlük yaşıyorum.
>
> ***Erkek (36), Kamu - Öğretmen***

Görüşülen bazı beyaz yakalılarda ise mevcut ekonomik koşullar altında birikim yapabilmek adına yaşam tercihlerinden ödün verme eğilimi dikkat çekiyor. Bu durum sosyal aktiviteleri kısmak gibi bilinçli bazı seçimleri beraberinde getiriyor.

> Birikim yapmaya çalışıyorum. Aslında birikim yapamıyor olmam lazımken mevcut şartlarda yapabiliyorum çünkü çoğu zaman duruşmalarım olmadığında evden çalışıyorum, böylece sosyalleşmeyi minimumda tutabiliyorum. Genelde sadece yakın arkadaşlarla, az ve planlı buluşmalar yapıyorum. Evden çalışınca yol, ulaşım, yemek gibi normalde düzenli olarak yapılması gereken harcamalardan da kaçınmış oluyorum. Yani aslında maaşımla alakası yok bu birikimi evden çalışmanın getirdiği bir avantaj sayesinde yapabiliyorum.
>
> ***Erkek (35), Avukat***

> Benim maaşım İstanbul için görece düşük sayılır çünkü Beylikdüzü'nde oturuyorum. İstediğim, deprem açıdan daha güvenli yerde yaşamayı seçersem maaşımın yüzde ellisini kiraya vermeyi göze almam gerekir. O zaman da birikim yapamam. Bu nedenle daha uygun maliyetli bir yerde oturup dışarıdan işler alarak birikimimi artırmaya çalışıyorum.
>
> ***Kadın (35), İç Mimar***

Birikim yapabilen az sayıdaki beyaz yakalı için de bu birikim, bir hedefe yönelik yatırımdan çok belirsiz gelecekte karşılaşılabilecek risklere karşı elde tutulan bir güvence olarak anlam kazanıyor. Birikimle yapılacak harcamaların yeni ve sürekli maliyetler yaratacağı endişesi, parayı korumaya odaklanılmasına yol açıyor.

> Benim de öyle sırf gezip artık zaten hiçbir şey yapamam dediğim bir dönemim oldu. Sonra biraz kenara para koymaya başladım. Onunla da mesela şu an ne yapabiliyorsun derseniz, hiçbir şey. İyi kötü bir araba alayım deseniz İstanbul'da araba kullanmak bile bir maliyet. Ayrıca o araba Türkiye ekonomisinde değer mi artıracak, yoksa değer mi kaybedecek onu da bilmediğimiz için şu an sadece öyle biriktiriyorum. Yani biriktirdiğimizde de o biriktirdiklerimizle ne yapabileceğimizi çok bilmiyoruz. Kenarda dursun diye, işte belki bir gün lazım olur diye.
>
> ***Kadın (35), İç Mimar***

Mülk Edinme Umudunun Kırılması

Katılımcıların tamamının İstanbul'da ev almaya imkansız gözüyle baktığı görüldü. Alternatif olarak değerlendirilen farklı illerden ev alma imkanının da artık yüksek fiyatlar nedeniyle erişilebilir olmaktan çıktığı ifade ediliyor.

> Ev alma zamanı geldi mi diye 6–7 ay önce ciddi ciddi düşünmeye başlamıştım. İstanbul zaten hayal de Edirneli olduğum için belki oradan bir 1+1 ev alırım, onu kiraya veririm ve bir şekil çarkı döndürürüm diye düşündüm. Hesap kitap yaptım ama baktım ki bu işin içinden çıkılamıyor. Sonra dedim ki boşver, bunu kendine yapma. Hayatını yaşa.
>
> ***Kadın (30), Pazarlama Departmanı Ürün Müdürü***

> Ev hayal bile değil artık benim için, fiyatlar çok uçuk. Benim mesela memleketim Balıkesir, oralarda alabilirim belki diye düşünürdüm ama şimdi oralar da İstanbul'a eş oldu.
>
> ***Erkek (28), Elektrik Elektronik Mühendisi***

> İmkansız, açık çok net. Ne İstanbul'da ne de çevresinde bir ev alamam, imkansız.
>
> ***Erkek (35), Avukat***

Katılımcıların ifadeleri, çok değil 4-5 yıl kadar öncesine kıyasla yatırım yapma imkanlarının belirgin biçimde daraldığını gösteriyor. Özellikle araba yatırımlarını geçmişte düşük faiz oranları ve kısmi aile desteğiyle gerçekleştirebilen beyaz yakalılar, bugün aynı koşullarda benzer bir adım atmanın mümkün olmadığını ifade ediyor.

> Ben 2020'de bir araba almaya niyetlendim ve aldım. Şansıma krediler çok düşüktü, biraz ailem destekledi ve 3 yıllığına krediye girip bir araba aldım. Şu an desem araba alayım aynı koşullarda, alamam. Maaşım 5 yıl öncesine göre çok daha yüksekken bir de. 0 yüzden bir arabam var ama o arabayı değiştireyim gibi bir niyetim yok.
>
> ***Kadın (34), Kurumsal İç İletişim Uzmanı***

> İkinci el bir araç almıştık krediyle tam ikinci el piyasasının sıkıntı olduğu, faizin düşük olduğu dönemde. Şimdi biraz dengeye oturdu ama hâlâ en büyük giderimizden biri o kredi. Hadi arabayı bir şekilde almış bulunduk ama ev almak önümüzdeki 5 yıl içerisinde hiç mümkün görünmüyor, özellikle de İstanbul'da.
>
> ***Erkek (34), Kamu Üniversitesi - Araştırma Görevlisi***

Bugünün ekonomik koşullarında, gelecek planlarını asgari düzeyde tutmak zorunda kalan katılımcılar, birkaç yıl önce kurdukları hedeflerin önemli ölçüde gerisinde kaldıklarını ifade ediyor.

> Belki işte bir araba alma ümidi taşıyorum ama hemen seneye olabilecek bir şey değil. Fakat sorsanız beklentim bu yönde miydi? Kendimi 5 yıl önceye gittiğimde 5 yıl sonrası için böyle görür müydüm? Görmezdim tabii.
>
> ***Erkek (29), Asistan Doktor***

Yapılan yatırımın ne getireceği ise ayrı bir belirsizlik alanı olarak öne çıkıyor. Ev sahibi olmanın deprem riskiyle birlikte düşünüldüğünde taşıdığı yük, arabanın İstanbul gibi bir kentte getirdiği kullanım zorlukları, birikim yapma motivasyonunu zayıflatıyor. Bu nedenle bazı katılımcılar, mevcut kaynaklarını harcamayı ya da kişisel gelişimlerine yönelik alanlara yönlendirmeyi daha anlamlı buluyor.

> Depremden dolayı herhangi bir yerde ev alma hayalim de yok oldu. Belki yeni yapıların sağlamlığına dair şüphelerimle, belki alanımla ilgili bilmiyorum. Dolayısıyla, o an ve o ayda gerekli olan neyse, işte konferanslar ya da yine alanımla ilgili beni mutlu edecek ne varsa onlara gitmeye çalışıyorum.
>
> ***Kadın (29), Kamu Üniversitesi - Araştırma Görevlisi***

Harcamalarla Baş Etmenin Yolu: Borçlanma

İstanbul Planlama Ajansının 2025 Mayıs Barometresi sonuçlarına göre, beyaz yakalılar %32,9 oranında kredi kartı ekstresinin tamamını ödeyemediğini belirtmiştir. Başka bir ifadeyle, her 10 beyaz yakalıdan yaklaşık 3'ü kredi kartı borcunun tamamını kapatamadığını ifade etmiştir.

Görüşmelerde de bu veriyi destekler nitelikte bulgulara ulaşıldı. Buna göre giderlerini karşılayamayan beyaz yakalılar borçlanmaya yöneliyor. Bu borçlanma bazen kredi kartı, bazen de bireysel kredi şeklinde gerçekleşiyor.

> Keyfi olarak borçlanmıyorum ama herhangi bir ek masraf çıkarsa veya herhangi bir ani durum söz konusu olursa mecburen kredi kartına başvurmak zorunda kalıyorum.
>
> ***Erkek (24), Bankacı***

> Aşırı tüketim yapan biri değilim ama her halükarda sürekli bir borç içerisindeyim. Yani kira artı bir paket borç. Bu ister kredi ister başka bir şey olsun. Biri için sağlık sigortası başkası için farklı bir gider olabilir ama bir paket borcu sürüklüyor herkes. Biri bitmişse diğeri başlıyor. Sürekli yarış halinde.
>
> ***Kadın (29), Kamu Üniversitesi - Araştırma Görevlisi***

> Bir şey yapmaya çalışıyorsun, kredi çekmen gerekiyor. Bu mutsuz hissettiriyor. Mutsuz olarak hayatımızı yaşıyoruz. Yani refah seviyesinin bu kadar düşük olması hepimizi mutsuz ediyor.
>
> ***Erkek (31), Bankacı***

Öte yandan borçlanmanın ani ortaya çıkan zorunlu ihtiyaçlara karşı hazırlıksız yakalanmaktan kaynaklandığı görüldü. Borç alma, ödeme ve öderken yeniden borçlanma arasında sıkışan geçim pratikleri giderek tekrarlayan bir döngüye dönüşüyor.

> Şansıma, ev arkadaşım var. Kirayı ikimiz beraber ödediğimiz için şu anda idare ettiriyor bizi. Onun dışında sadece yaşayabiliyoruz zaten yoksulluk sınırının altında kalıyor maaş falan. Açıkçası ani bir ihtiyaç çıktığı zaman borçlanıyoruz. Borçlanarak yapmaya çalışıyoruz. Ondan sonra o harcamanın borcunu ödemekle uğraşıyoruz.
>
> ***Erkek (31), Banka Operasyon Uzmanı***

Zamların Anlamını Yitirdiği, Vergilerle Bezeli Bir Gelir Akışı

Görüşmelerde, brüt maaş üzerinden ücret alan beyaz yakalıların gelirleri üzerindeki vergi kesintilerinin yıl içinde belirgin bir etki yarattığı ortaya çıktı. Yılın başında alınan maaş ile yıl sonuna doğru elde edilen net gelir arasında ciddi fark oluştuğu ifade edildi. Bu durum, yılda iki kez zam alan çalışanlar için bile yüksek enflasyon ortamında ciddi gelir kaybı anlamına geliyor.

> Ben brüt maaş alıyorum ve her sefere diyorum ki firma değiştirecek olursam asla brüt maaş veren bir yere gitmeyeceğim. Çünkü sene başında bana vadedilen tutar ile Aralık ayında yatan tutar arasında çok büyük bir fark var. Bize son iki yıldır Eylül ayında ufak bir iyileştirme yapıldı. Ona rağmen ben Ocak, Şubat, Mart aylarındaki o ekonomik rahatlığı ondan sonraki ayların hiç birinde bulamıyorum.
>
> ***Kadın (30), Pazarlama Departmanı Ürün Müdürü***

> Şu anda benim şirketim kurumsal bir şirket ve yılda iki kere zam yapıyor ama ikinci zammı aldığımızda zaten vergi dilimimiz arttığı için o zam da eriyor. Aynı maaşı almaya devam ediyor gibi oluyoruz.
>
> ***Erkek (31), Bankacı***

Yanı sıra hem net maaş hem de brüt maaş üzerinden ücret alan beyaz yakalılar için vergi kesintilerinin yakından takip edildiği ve yüksek bulunduğu görüldü. Yıl ilerledikçe artan vergi yükü, aynı işi yapan çalışanların aylar içinde daha az kazandıkları bir tablo yaratıyor. Bu durum, maaşa dair memnuniyetin zamanla azalmasına neden oluyor.

> Vergiler gerçekten hissedilir derecede kesiliyor. Ocak ayında aldığım maaştan yüzde on daha az aldım mesela bu ay. Aynı işi yapıyorum ama kazancım azalıyor. Enteresan gerçekten.
>
> ***Erkek (29), Asistan Doktor***

> Ben maaşımı net maaştan alıyorum ama yine de her zaman bordroyu kontrol ediyorum, nereye ne gidiyor diye bakıyorum. Çoğu vergiye gidiyor. Hiç iç açıcı bir durum değil bu. Yani ben bu durumdan çok rahatsızım.
>
> ***Kadın (30), Makine Mühendisi***

> Bizim maaşlar artsa da enflasyon yüksek ve sürekli daha yüksek vergi yansıyan maaşlarla yaşamak zorunda kalıyoruz. Böyle olduğu için tabii ki maaştan da memnun olmuyoruz.
>
> ***Erkek (31), Yurt Dışı Operasyon Uzmanı***

Kamusal Alanlardan ve Hizmetlerden Faydalanma

Beyaz yakalılar, yüksek vergi yüküne karşın kamu hizmetlerinden çeşitli nedenlerle yeterince yararlanamadıklarını ifade ediyor. Özellikle mesai saatleri ve yoğun çalışma temposu, kamu hizmetlerine erişimi ciddi biçimde sınırlıyor. Kamusal alanda sunulan kültür-sanat etkinliklerinden ve sağlık hizmetlerinden mesai saatlerine denk gelmesi nedeniyle büyük ölçüde faydalanamıyorlar.

> Kamusal alanda sunulan kültür ve sanat faaliyetleri genelde mesai saatleri içinde oluyor. O yüzden takip ediyorum ama öyle uzaktan, hiçbirine katılım sağlayamıyorum. Sağlık hizmetleri de yine aynı şekilde. Mesai saatlerimize denk geldiği için ben kendi adıma devlet hastanelerine gidemiyorum. Ancak araştırma hastanesine gitmem gereken önemli bir durum olursa işten izin alarak, belki yıllık iznimi kullanarak gidebiliyorum. O yüzden açıkçası çok fazla faydalandığım söylenemez.
>
> ***Kadın (35), İç Mimar***

> Benim şu an oturduğum yer pek öyle bir yer değil. Sosyal alanı pek yok. Devlet hastanesine bile gitmiyorum, hiç gitmedim. Özel sağlık sigortam var, olsun diye de zaten ödemelerimizi yapıyoruz hep.
>
> ***Kadın (34), Kurumsal İç İletişim Uzmanı***

Hem bireysel tercihler hem de zaman kısıtları nedeniyle kamusal hizmetlerden yeterince yararlanılamaması, beyaz yakalıların bütçesine önemli bir yük olarak yansıyor. Özellikle sağlık ve eğitim hizmetlerinin niteliğine dair kaygılar bu tercihlerde belirleyici oluyor. Çocuğu henüz okul çağına gelmemiş katılımcılar dahi ileride özel okul ile doğacak eğitim harcamalarının bütçede yaratacağı baskıyı şimdiden planlamaya çalışıyor. Benzer şekilde, herhangi bir sağlık sorununda kolayca hizmet alabilmek için özel hastaneler tercih ediliyor, bu nedenle de sağlık sigortası mutlak gider kalemleri arasında gösteriliyor. Bu durum paylaşılan verilerde de görülen, profesyonel meslek mensuplarının sigorta ve eğitim harcamalarında en yüksek paya sahip olmasını anlaşılır kılıyor.

> Benim en büyük giderlerimden biri özel sağlık sigortası çünkü yaşadığım bir sağlık sorunu sonrası ihtiyacını gördüm. Bu nedenle doktor olmama rağmen sağlık sigortası yaptırıyorum mutlaka. Sadece muayene olmak için değil herhangi bir ameliyat olmanız gerektiğinde de çok işe yarıyor.
>
> ***Erkek (29), Asistan Doktor***

> Kamuda, maalesef ihtiyacımızı her zaman karşılayamıyoruz. Zaten benim genel olarak trafik sigortası, bireysel emeklilik, sağlık sigortası gibi giderlere maaşımın ciddi bir kısmı gidiyor.
>
> ***Kadın (38), Kamu Üniversitesi Doktor - Öğretim Üyesi***

Öte yandan açık kamusal alanlar, yaz aylarında beyaz yakalılar için önemli bir sosyalleşme ve dinlenme alanı olarak öne çıkıyor. Ücretsiz olmaları ve mesai saatleri dışında erişilebilir olmaları nedeniyle parklar, sahil kesimleri ve yeşil alanlar daha sık tercih ediliyor. Ancak bu olanaklardan faydalanabilme durumu, yaşanılan ilçedeki kamusal alanların varlığına göre farklılaşıyor. Yine özellikle çocuklu aileler için kamusal alanlara erişim, araç sahibi olmamak gibi çeşitli zorluklarla sınırlanıyor.

> Yazın parklara çok gidiyoruz, Maltepe sahil özellikle. Hem maddi açıdan çok daha iyi oluyor hem de açık alanda, dışarıda arkadaşlarımızla görüşmüş, sosyalleşmiş oluyoruz. Kışın mesela bunu kapalı mekanda yapmak zorunda olduğumuzdan maddi yükümüz çok daha fazla oluyor. Yaz bizim için daha rahat geçiyor o açından.
>
> ***Kadın (33), Kamu - Klinik Psikolog***

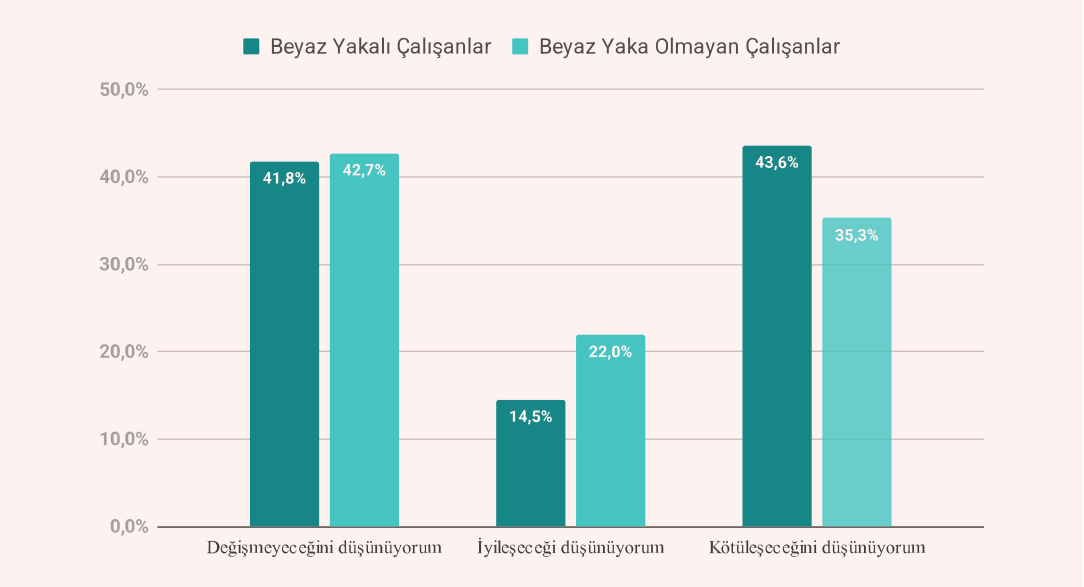
> Bazı ilçelerde, bazı semtlerde küçük çocuk oyun alanlarının dışında herhangi bir kamusal alan yok. İstanbul'da sahil kesimi biraz daha cazip ama orada da ulaşım sıkıntısı devreye gidiyor. Bireysel olan, bekar olan kişinin erişimi toplu taşımayla daha rahat olabiliyor ama çocuklu birinin özel aracı yoksa erişimi zor. Yani kamusal alanı kullanmak da insanın medeni haliyle bağlantılı. Bizde araba olmadığı için gidemiyoruz mesela.
>
> ***Erkek (36), Gayrimenkul Değerlendirme Uzmanı***

Beyaz Yakalıların Ekonomik Öngörüleri

İstanbul Barometresi 2025 Mayıs ayı sonuçlarına göre, beyaz yakalı çalışanların %43,6'sı Türkiye'nin ekonomik durumunun kötüleşeceğini düşündüğünü belirtmiştir. Bu oranı "değişmeyeceğini düşünüyorum" diyenler %41,8 ile takip etmiştir. Ekonomik durumun iyileşeceğine inananların oranı ise %14,5'te kalmıştır.

Beyaz yaka olmayan çalışanlarla karşılaştırıldığında ekonomik geleceğe dair karamsarlığın beyaz yakalılar arasında daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre beyaz yaka olmayanların %35,3'ü kötüleşme beklentisi taşırken bu oran beyaz yakalılarda %43,6'ya yükselmiştir. Öte yandan, ekonomik iyileşme beklentisi beyaz yaka olmayanlar arasında %22 ile daha yüksek bir düzeyde gerçekleşmiştir. Her iki grupta da ekonomik durumun değişmeyeceğini düşünenlerin oranı %42 civarında seyretmiştir.

Grafik 10: Çalışanların Türkiye'nin Ekonomik Durumuna Dair Öngörüleri (%), Mayıs 2025



Kaynak: İPA İstanbul Barometresi

Yapılan odak grup görüşmelerinde de araştırma sonuçlarına benzer biçimde mevcut ekonomik krizin kısa vadede değişmeyeceği görüşünde ortaklaşıldı. Buna göre katılımcılar, içinde bulundukları finansal zorlukların geçici bir durum olmadığını, uzun soluklu ve kalıcı etkiler bırakacak bir dönem olduğunu düşünüyor.

> **Ekonomik krizin biteceğini düşünmüyorum. Hatta uzun vadede böyle devam edeceğini düşünüyorum. Çünkü krizi aşmaya yarayacak yeterli kaynağın olduğunu düşünmüyorum artık ülkede. Bu yüzden kriz hemen çözümü bulunabilecek bir şey değil.**
>
> ***Erkek (31), Bankacı***

> Vallahi ekonomik krizi ben de hissediyorum, hem de iliklerime kadar. Kısa vadede çözülmeyeceğini düşünüyorum ve en dibe vurmadan da geri çıkamayacağımızı düşünüyorum.
>
> ***Erkek (31), Yurt Dışı Operasyon Uzmanı***

> 2015 yılıydı sanırım. Dolar 2 lira falandı şimdi 40 falan olmuş. Bu bir yılda olmadı, o yüzden tekrar oralara inmek de hem çok mümkün değil hem de zaten kısa sürede olacak bir şey değil. O yüzden şimdilik sadece buna ayak uydurmaya çalışıyorum. Kendi adıma hiçbir beklentim yok.
>
> ***Kadın (35), İç Mimar***

Sosyalleşme Olanak(sızlık)ları

Görüşülen beyaz yakalılar, sosyalleşmeye ve kişisel ilgi alanlarına yönelik giderlerin bütçede en kolay gözden çıkarılan kalemler arasında yer aldığını ifade ediyor. Bununla birlikte sosyal aktivitelerdeki azalma beyaz yakalıların hayat standardındaki düşüşü sıklıkla sorgulatıyor.

> Mesela biz çok dışarı çıkmıyoruz. Büyük ihtimalle belki ondan bir şekil yetiyor gelirimiz. Dışarı çıktığımızda bir anda çok fazla gidiyor. Öyle çok lüks yerlere de gitmiyoruz ama bir anda hesap geliyor ve şok geçiriyoruz. Tatile giderken düşünüyoruz.
>
> ***Kadın (30), Makina Mühendisi***

> Sosyalleşmek için, sosyal hayatımız için ayıracağımız bir bütçemiz kalmadığından bir nevi eve hapsolduk diyebiliriz. Yani pandemide mecburi olan şey en büyük alışkanlıklardan bir tanesi oldu diyebiliriz.
>
> ***Erkek (36), Gayrimenkul Değerlendirme Uzmanı***

> Ben Galatasaraylıyım. Bütün bu maçlara gidiyorum. Kombine aldım işte bu sene bu yüzden, onun harcaması bile beni sarstı öyle söyleyeyim.
>
> ***Erkek (31), Bankacı***

Mevcut durum katılımcıları geçmiş yıllarla bir karşılama haline götürüyor. Ekonomik gerekçelerle yıllar içerisinde sosyal yaşamda görülen zorunlu kısıt, kendinden feragat etmek olarak yorumlanıyor. Değişikliklerden söz ederken ekonomik durumla birlikte vize almanın güçleşmesine de sıkça atıf yapılıyor.

> Mesela 10 yıl önce işe yeni girdiğim zamanlarda yurt dışı seyahatlerimi hiç düşünmeden yapıyordum. Pegasus'un kampanyalı uçuşları oluyordu. İşten izin bile almadan cuma git, pazar gel şeklinde. Rahatlıkla ayda bir ülkeye gidebiliyordum. Şimdi de 1 Euro kampanyası var, artı vergiler diye ama zaten o vergilerle artıyor bilet fiyatı. Bir de oraya gittiğimde de içtiğim bir tane suyun bile 1 Euro olduğunu düşünürsek, bu matematiksel olarak artık imkansız. Kendimizden feragat ediyoruz yani şu an.
>
> ***Kadın (35), İç Mimar***

> Hakikaten sosyal alanımızda 2017–2018'den sonra ciddi şekilde gerileme hissetmeye başladık. Yurt dışı seyahatlerimizden tutun da yılda beş defa alışveriş yapıyorsak onu ikiye indirmemize kadar. Bu sadece bizim bilet alıp gitmemizi etkilemedi, gösterilerin kendisinin sahnelenmesini de etkiledi. Yani tiyatroların, sinemaların gösterime girmesi bile azaldı.
>
> ***Erkek (34), Klinik Psikolog***

> 2020'de başladım ben işe. Öncesinde öğrenciydim. Düşündüğümde, kolaydı. Hadi gidelim deyip yurt dışına çıktığımız zamanlar vardı. Vizeler çok daha kolay çıkıyordu. Yani önce maddi olanaklarla daralttık gidebileceğimiz yerleri, sonunda da vize riski yüzünden gitmemeye karar verdiğimiz bir hal aldı.
>
> ***Erkek (34), Kamu Üniversitesi - Araştırma Görevlisi***

> Birçoğumuzun zamanı yollarda geçiyor. Çoğumuz iş sonrası eve gelip, yemek yiyip uyuyoruz. Hobimiz, sosyal aktivitemiz yok. Stabil bir hayat yaşıyoruz. Mesela böyle bir şirkete girerken eskiden klasik olarak hobin ne falan diye soruyorlardı. Onu da sormuyorlar artık, o bile kalktı yani.
>
> ***Erkek (31), Yurt Dışı Operasyon Uzmanı***

Gündem Takibi ve Siyasi Katılım

Beyaz yakalı çalışanlar, sosyal medya platformları üzerinden ülke gündemini yakından takip ediyor.

> Sosyal medyadan takip ediyorum. Hakikaten bir şeyleri kaçıracağım korkusu çok fazla var ki zaten bu ülkede bir şeyleri mutlaka kaçırıyorsunuz. Bu kadar yoğun gündemi takip etmek mümkün değil, her an bakmanız lazım.
>
> ***Kadın (34), Kurumsal İç iletişim Uzmanı***

> Sosyal medyadan takip ediyorum gündemi. Ben Youtube'daki yayınları izlemeyi seviyorum. Sosyal medya zaruri bir şekilde zaten sırf gündemi takip etmek için kullandığımız bir şeye dönüştü.
>
> ***Kadın (29), Kamu Üniversitesi - Araştırma Görevlisi***

Beyaz yakalılar arasında doğrudan siyasi katılım oldukça sınırlı olsa da gönüllü olarak seçim güvenliğinde sorumluluk alma eğilimleri dikkat çekiyor.

> Üniversite yıllarımdan itibaren hep seçimlerde görev aldım. Onun dışında bir siyasi görevim olmadı.
>
> ***Kadın (30), Makine Mühendisi***

> Müşahitlik çok yaptım. Belki sadece birkaç seçim hariç oy vermeye başladığımdan beri yapıyorum. Onun dışında da partili olmadan gündemi takip etmeye ve varsa bir hak mücadelesine destek vermeye çalışıyorum.
>
> ***Kadın (33), Psikolog***

Diğer yandan, siyasetin gündelik yaşamla iç içe geçtiği bir ortamda beyaz yakalılar için siyasetten uzak kalmak neredeyse imkânsız olarak görülüyor. Katılımcılar, aslında siyasetle doğrudan ilgilenme isteği taşımadıklarını ancak mevcut koşulların buna mecbur bıraktığını belirtiyor. Bu durum, bireyin kendi yaşamına odaklanmasını zorlaştıran, sürekli takip etmeye zorlayan bir baskı unsuru olarak tanımlanıyor.

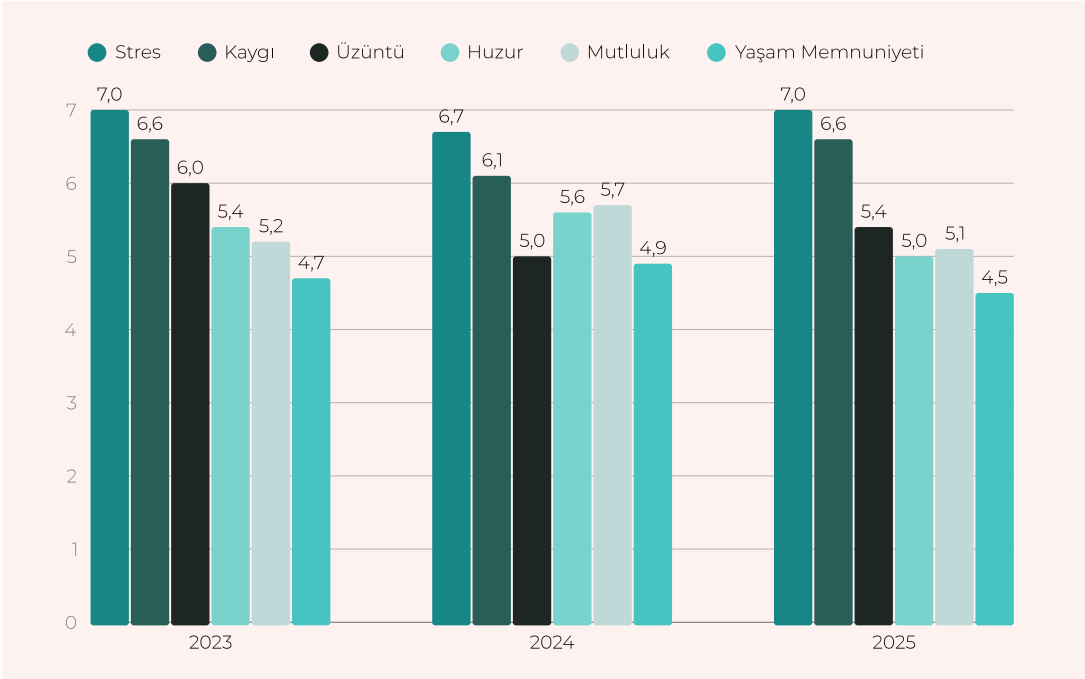
> Ben ya da herhangi bir insanın siyaseti bu kadar düşünmesine gerek olmamalıyken maalesef bizim ülkemizde bu zorunluluk haline geldi. Demek istediğim, ben gelmişim dünyaya hayatımı idame ettiriyorum. Güzel bir şekilde yaşamak istiyorum, hepsi bu. Sürekli bir hengame ile uğraşmak zorunda kalmışım gibi hissediyorum kendimi, birçok insandan da bunu duyuyorum.
>
> ***Erkek (31), Yurt Dışı Operasyon Uzmanı***

> Siyasetle normalde çok ilgilenmem. Yani, ilgilenmeyi de çok sevmem ve tercih de etmiyorum ama ülkenin artık geldiği yer biraz daha bunları düşündürmeyi, gündeme getirmeyi ve bir yerden sonra öğrenmeyi, bilmeyi içeriyor. Bundan çok rahatsızım çünkü güvenli, daha huzurlu ve kendi yaşantıma odaklanmam gereken bir yaşam biçimi istiyorum çoğu insan gibi. Ama ilgilenmeseniz de Türkiye'de siyaset hayatınıza bir yerinden mutlaka değiyor.
>
> ***Kadın (35), İç Mimar***

PSİKOLOJİK YANSIMALAR: KAYGI, BELİRSİZLİK, UMUTSUZLUK

Çalışma koşullarına ilişkin tespitler, kriz deneyimleri ve beyaz yakalı olmanın getirisi olarak erişilmesi beklenen konuma ulaşılamaması gibi araştırmada ortaya çıkan bulguların tamamı, beyaz yakalılar üzerinde farklı psikolojik etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler, İstanbul Planlama Ajansı İstanbul Barometresi Araştırması kapsamında yapılan duygu hali ölçümlerinde de somut biçimde görüldü.

Grafik 11. Beyaz Yakalıların Duygu Hallerinin Yıllık Ortalaması[38]



Kaynak: İPA İstanbul Barometresi

2023, 2024 ve 2025 yıllarına ait altı duygu hallerinin karşılaştırıldığı grafik 11'deki verilerde, stres ve kaygının sürekli yüksek düzeyde seyrettiği göze çarpıyor. Yıllar içerisinde stres seviyesi 7.0 düzeyinde, neredeyse tavan değer olarak kalırken kaygı düzeyi de benzer şekilde değişmeden yüksek bir seviyede (6.6) seyrediyor.

Huzur ve mutluluk düzeylerinde ise 2024 yılında kısa süreli iyileşme görülse de 2025'te tekrar düşüş yaşanıyor. 2024'te 5.6 seviyesinde seyreden huzur düzeyi 2025'te 5.0'a, yine 2024'te 5.7 düzeyinde olan mutluluk düzeyi 2025'te 5.1 seviyesine geriliyor. Yanı sıra beyaz yakalıların yaşam memnuniyetinde de bir düşüş yaşandığı göze çarpıyor. Buna göre, 2023'te 4.7 seviyesinde seyreden yaşam memnuniyeti 2024'te ufak bir artışla 4.9 seviyesine gelse de 2025'te yeniden 4.5'e, en düşük seviyeye geriliyor.

[38] Duygu hali puanları, İstanbul Barometresi araştırmasına katılan beyaz yakalıların değerlendirmelerine dayanmaktadır. Araştırma kapsamında katılımcılardan duygu durumlarını 10 üzerinden puanlamaları istenmiştir

İstanbul Barometresi kapsamında elde edilen bulgular, beyaz yakalı çalışanların psikolojik iyi oluş düzeylerinin uzun süredir istikrarlı biçimde düşük seyrettiğini ortaya koyuyor. Özellikle stres ve kaygı düzeylerinin yüksekliğini koruması, bu olumsuz duygu durumunun kalıcı bir hâl kazandığını gösteriyor. Huzur ve mutluluk düzeylerindeki son yılda gözlemlenen sınırlı düşüş ve yaşam memnuniyetinin düşük ve durağan seyri, kırılgan ve istikrarsız bir iyilik haline işaret ediyor.

Yapılan odak grup görüşmelerinde de beyaz yakalıların duygu hallerini etkileyen kaygılara odaklanıldı. Edinilen bilgilere göre İstanbul'daki beyaz yakalıları kaygılandıran temel konular arasında öncelikle ülkenin ekonomik durumu ve ülkedeki adalet sistemine dair duyulan güvensizlik yer alıyor.

> **Özellikle ülkenin hak, hukuk, insan hakları ve demokrasi konularında giderek yokuş aşağı bir yöne doğru evrilmesi beni kaygılandırıyor. Bence insanlar temel mutluluklarını da buradan alıyorlar ve bu zayıfladıkça herkesin içsel dengesi bozuluyor. Hep bir endişe haliyle başlıyoruz güne. Hem ekonomik hem de demokratik kanallar açısından bir öngörememe hali, bir geleceksizlik hissi var.**
>
> ***Erkek (34), Klinik Psikolog***

Bununla birlikte mesleki güvencesizlikler, beyaz yakalıların temel kaygı alanlarından birini oluşturuyor. Bu kaygı, özellikle mesleğini başka bir ülkede sürdürmesi daha zor olan beyaz yakalılarda daha belirgin hale geliyor. Katılımcılar, mesleklerine dair yasal belirsizliklerden ani düzenlemelerle meslekten dışlanma riskine kadar uzanan geniş bir yelpazede endişelerinden söz ediyor.

> **Birçok şeyden kaygılanıyorum. Mesela ekonomi korkutuyor, mesela Türkiye'nin siyasal gündemi de çok korkutucu. Mesleğim yani avukatlık, bir geleceği olacak mı diye korkuyorum. Belki bizim mesleğimizle ilgili alınacak bir kararla, verilen bir düzenlemeyle mesleğin dışına itileceğim diyorum. Diğer taraftan mesela deprem, evet çok korkutuyor. Başka bir yere gitme ihtimalim var mı? Teoride var ama ekonomik olarak o kadar zorlayıcı ki o seçenek aslında yok.**
>
> ***Erkek (35), Avukat***

> **Türkiye şartlarında gerçekten mesleğimizi yapmakta zorlanıyoruz. Bir meslek yasamız yok mesela, her gün yeni bir karar alınıyor psikologlarla ilgili. Mesela geçenlerde bir yasa tasarısı hazırlandı. Görüşme öncesi odamızda, tıpkı doktorlar gibi el yıkamak için uygun alan olması gerektiğine dair. Bizim mesleğimizle hiç alakası olmayan böyle bir şart sunuldu.**
>
> ***Kadın (33), Kamu - Psikolog***

Deprem de başlıca kaygı nedenleri arasında yer alıyor. Deprem korkusu, özellikle yaşanılan konutun güvenliğine dair belirsizlikle birleşince daha da artıyor. Birçok beyaz yakalı, depreme karşı riskli bölgelerde oturduğunu düşünmesine rağmen, daha güvenli bir ilçede, yeni bir konuta taşınmayı ekonomik olarak mümkün görmüyor. Bu noktada yüksek kira maliyetleri, deprem kaygısı ile birleşerek barınma krizini yeniden gündeme getiriyor.

> Avcılar'da oturuyorum ve her geçen gün artık taşınmalıyım diyorum depremden dolayı. Sonra diyorum ki taşınmam demek maaşımın yarısından çoğunluğu kiraya gidecek demek. Ben de bu yüzden deprem riskine rağmen Avcılar'da kalmaya devam ediyorum.
>
> ***Kadın (30), Pazarlama Departmanı Ürün Müdürü***

> En son yaşanan depremden sonra İstanbul'da yaşamanın kaygısı benim için biraz daha artmış oldu. Büyük bir deprem olursa, deprem anında hayatta kalsam bile sonrasında acaba devam edebilecek miyim diye soruyorum kendime. Tabi ki bunlar biraz demotive ediyor, umutsuzluğa sürüklüyor insanı. Ekonomik anlamda da geleceğe dair kaygılarım var. İstediğim yaşam kalitesini İstanbul içinde acaba önümüzdeki 10 sene 15 sene içinde sağlayabilecek miyim gibi kaygılarım var.
>
> ***Kadın (28), İç Mimar***

Kadınlar için güvenlik meselesi, ekonomik kaygılarla birlikte öne çıkan temel sorunlardan biri. İstanbul'da kadın olmanın zorlukları iş yaşamından verilen örneklerde de kendini gösteriyor.

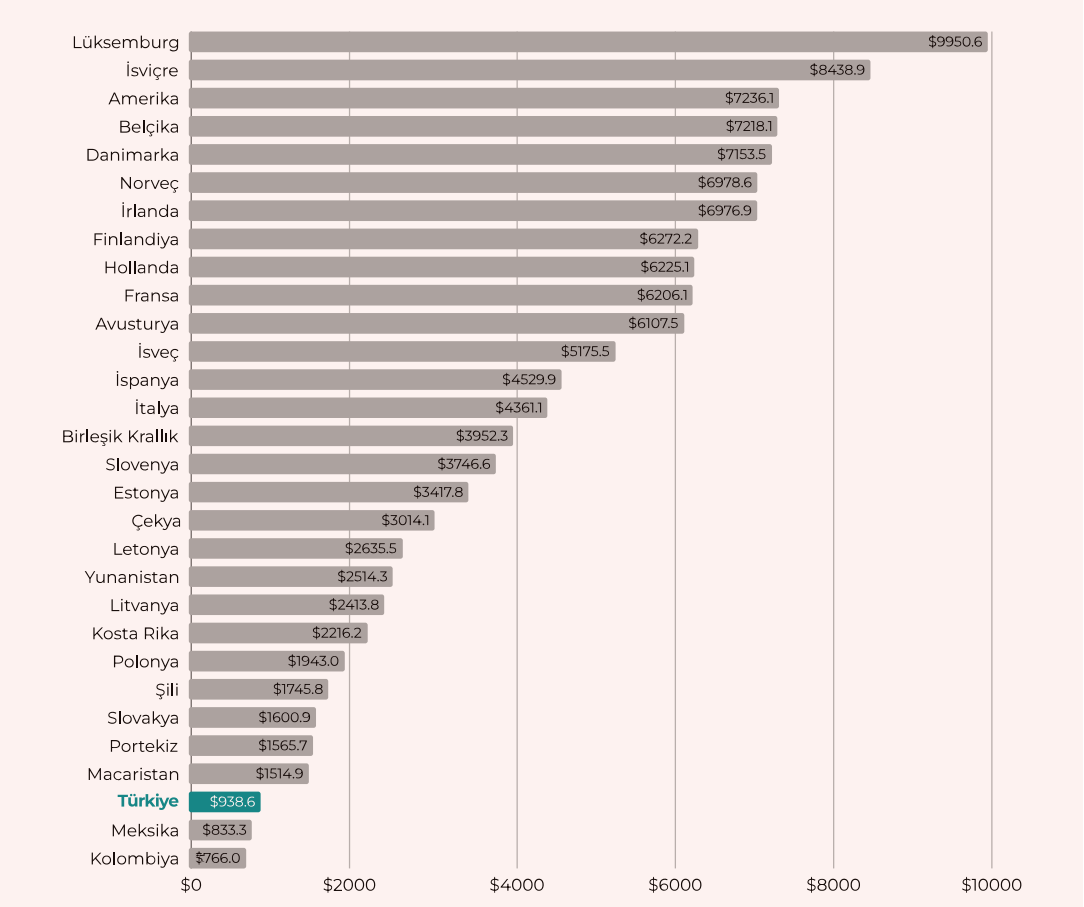
> Daha çok ekonomik benim kaygılarım. İkinci sırada da İstanbul'da kadın olmak gerçekten zor. Gerçekten toplu ulaşımla bir yerlere giden bir insan olarak çok zorluyor beni. Akşam evime dönerken çok zorlanıyorum. Ayrıca kurumsal şirketlerin iş görüşmelerinde bile bir kadın olmanın zorluklarını çektiğim zamanlar oldu.
>
> ***Kadın (35), İç Mimar***

> Yani geçmişle bugünü kıyaslayacak olursak herhalde şu an biraz daha taciz ve güvenliğe bağlı şeyler beni daha fazla endişelendiriyor. Önceden bu kadar korkmuyordum, bu kadar olaya da denk gelmiyorduk, belki ondan.
>
> ***Kadın (33), Psikolog***

GÖÇ EĞİLİMİNİN YAYGINLAŞMASI

Eğitim düzeyi yüksek, vasıflı işgücünün çalışma ve yaşam kalitesinin daha yüksek olduğu ülkelere göç etmesi olarak tanımlanan beyin göçü, ifade ettiği anlam itibariyle olumsuz bir nitelik taşımaktadır.[39] Nitekim göç veren ülkenin eğitim maliyetine yatırım yaptığı bireylerin üretken oldukları dönemde göç etmesi, işgücünün ortaya çıkardığı artı değerin göç alan ülkeye doğru gerçekleşmesine neden olmaktadır.[40] Özellikle alanında uzmanlaşmış profesyonel meslek mensuplarının yurt dışına göçe yönelmiş olması Türkiye açısından ciddi bir insan sermayesi kaybına işaret etmektedir.[41] Bu tablo göç literatüründe sıklıkla kullanılan itici ve çekici faktörler (push-pull)[42] kapsamında değerlendirildiğinde durum daha da belirginleşmektedir. Ülkedeki nitelikli işgücünü göçe iten faktörler arasında öncelikli olarak çalışma şartları, yüksek enflasyon ve yükselen yaşam maliyetlerinin sebep olduğu düşük alım gücü gibi etkenler yer alırken; güvenceli, iş-özel yaşam dengesini gözeten, eşit işe eşit ücret veren, liyakati öne alan, geniş kariyer fırsatı sunan çalışma koşulları göçe çeken faktörler olarak sıralanmaktadır.

Grafik 12: Ülkelere Göre Profesyonel Meslek Gruplarının ABD Doları Cinsinden Aylık Ortalama Kazancı ($), 2023



Kaynak: Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

[39] Sarcan, E. (2022). Yüksek vasıflı işgücünün göçü: Beyin göçü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2), 69–75. https://doi.org/10.33537/sobild.2022.13.2.7

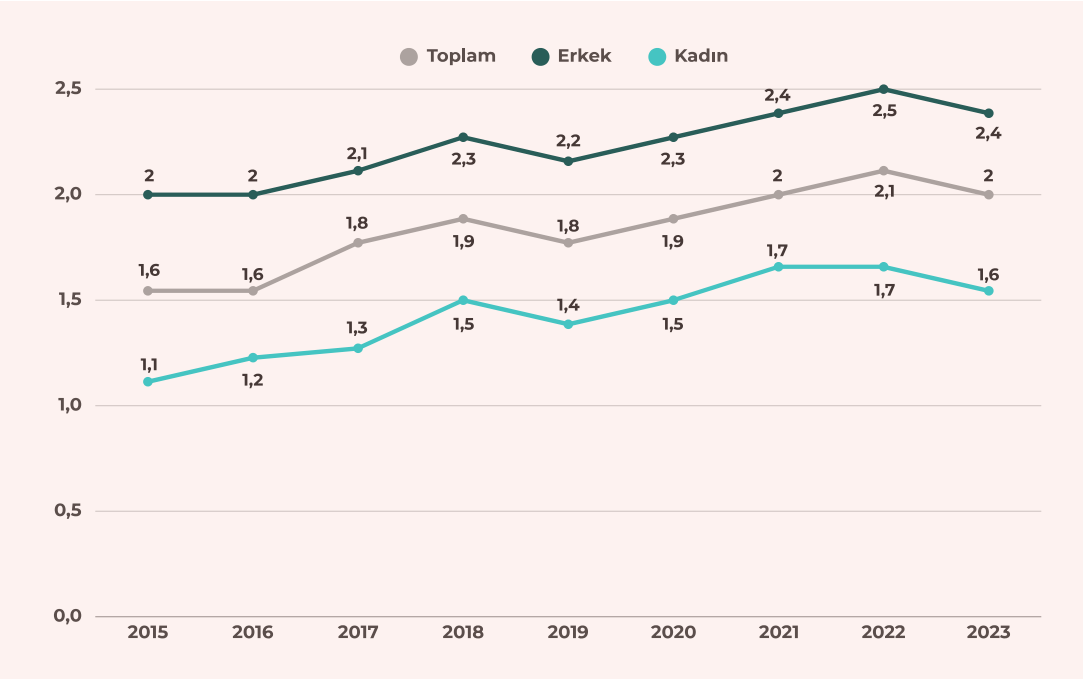
[40] A.e.

[41] İPA, "İstanbul'da Gençliğin Demografik ve Sosyoekonomik Profili: 20 Yıllık Değişim", Nisan 2025.

[42] Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. Demography, 3(1), 47–57. https://doi.org/10.2307/2060063

Uluslararası Çalışma Örgütünün (ILO) yayımladığı ücret istatistiklerine dayanılarak hazırlanan ve profesyonel meslek mensuplarının 2023 yılına ait aylık ortalama kazançlarını dolar cinsinden farklı ülkelerle karşılaştıran Grafik 12, Türkiye'deki beyaz yakalıların yurt dışına yönelme nedenlerini temellendiren önemli ekonomik göstergeler sunmaktadır.[43] Bu verilere göre Türkiye, 938,6 dolarlık ortalama kazançla karşılaştırılan ülkeler arasında sondan üçüncü sırada yer alırken OECD ülkeleri içerisinde ise yalnızca 833,3 dolar ile Meksika ve 766 dolar ile Kolombiya'nın üzerinde kalabilmiştir. Düşük nominal maaşlar, Türk lirasının değer kaybı ve artan yaşam maliyetleri bir araya geldiğinde, Türkiye'deki beyaz yakalıların diğer ülkelerdeki meslektaşlarına kıyasla çok daha zor koşullarda yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda elde edilen kazançların düşüklüğünün, beyaz yakalıları yurt dışına göç etmeye iten önemli bir faktör olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik 13: Cinsiyete Göre Yükseköğretim Mezunlarının Beyin Göçü Oranı (%), 2015-2023

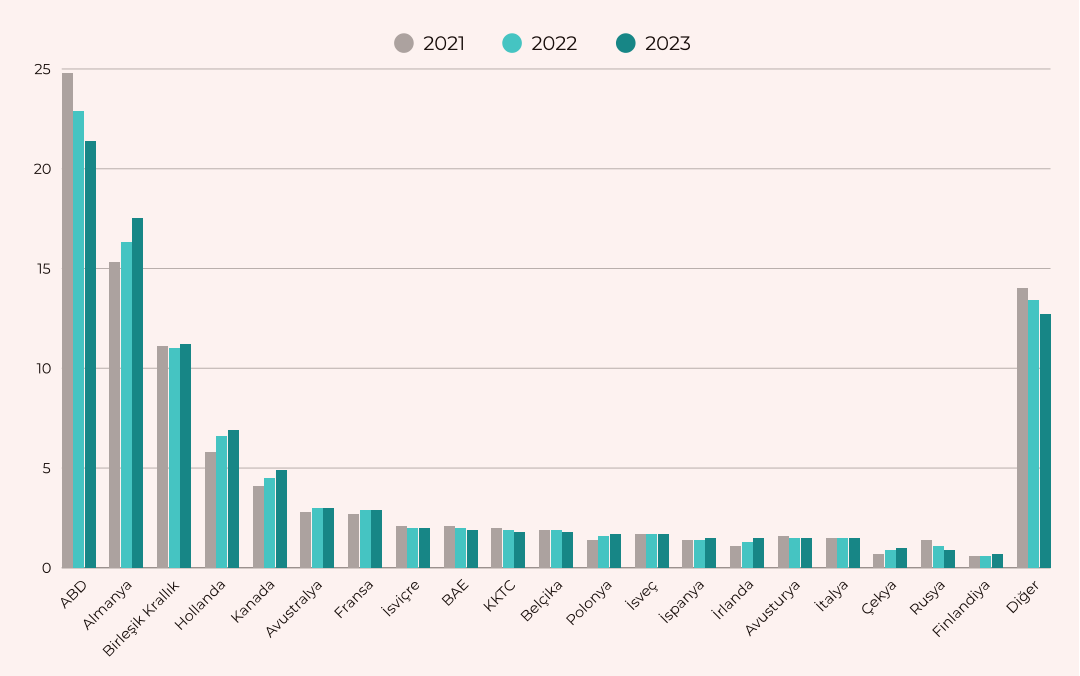


Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

TÜİK tarafından açıklanan 2021-2023 dönemine ilişkin yükseköğretim beyin göçü[44] istatistikleri de nitelikli bireylerin göç eğiliminde yıllar içerisinde artış yaşandığını göstermektedir. Buna göre, 2015 yılında yükseköğretim mezunlarının %1,6'sı yurt dışına göç ederken, 2023 yılında bu oran %2'ye yükselmiştir. Aynı yıl yükseköğretim mezunu kadınların beyin göçü oranı %1,6 olarak gerçekleşirken erkeklerin oranı ise %2,4 olarak gerçekleşmiştir.

[43] ILO, Average monthly earnings of employees by sex and occupation, Erişim Adresi: https://ilostat.ilo.org/data/, Erişim Tarihi: 26.05.2025.
[44] TÜİK, Yükseköğretim Beyin Göçü İstatistikleri, 2021-2023.
https://data.TÜİK.gov.tr/Bulten/Index?p=Yuksekogretim-Beyin-Gocu-Istatistikleri-2021-2023-53839

Grafik 14: Yükseköğretim Mezunlarının Göç Ettikleri Ülkelere Göre Dağılımı (%), 2021-2023



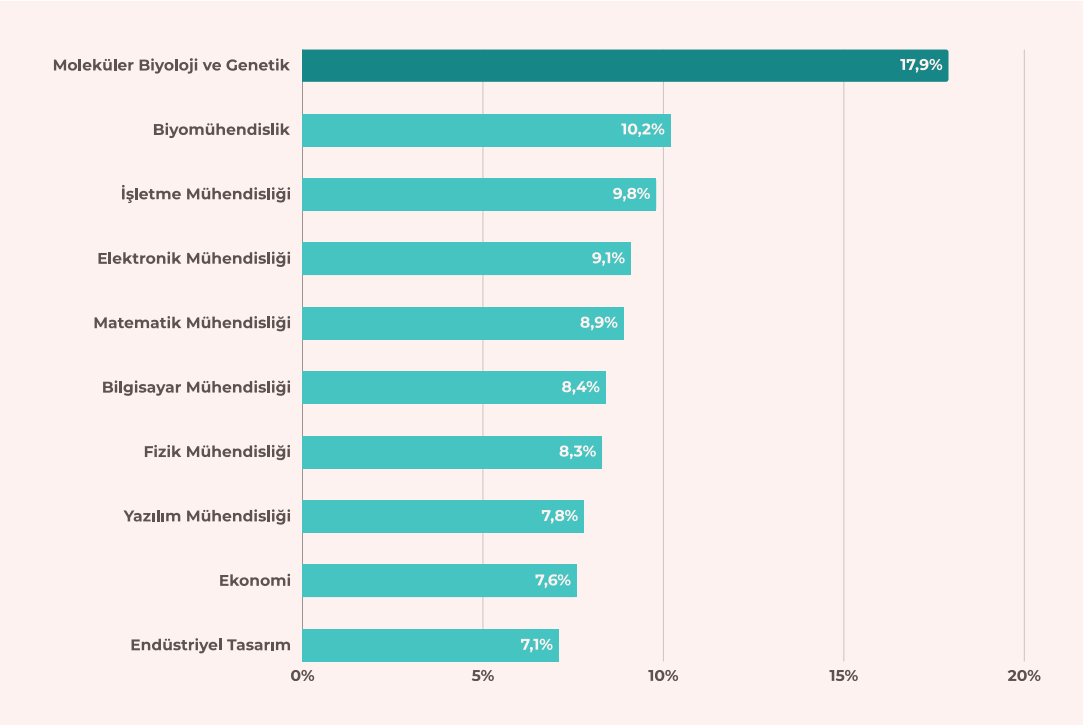
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Yükseköğretim mezunlarının göç ettikleri ülkelerin oransal olarak resmedildiği Grafik 14'e göre, 2023 yılında en çok tercih edilen ülke %21,4 ile Amerika Birleşik Devletleri olurken, onu %17,5 ile Almanya ve %11,2 ile Birleşik Krallık takip etmiştir.[45] Yüksek yaşam standartları ve geniş istihdam olanaklarının, bu ülkeleri nitelikli göçmenler için güçlü birer cazibe merkezi haline getirdiği düşünülmektedir.

İlgili veriler yıllara göre incelendiğinde, 2021'de %24,8 olan göç oranının 2023'te %21,4'e gerilediği, buna rağmen ABD'nin nitelikli nüfus grupları için beyin göçünde hâlâ en çok tercih edilen ülke konumunu koruduğu görülmüştür. Yine Almanya'ya yönelimdeki artış göze çarparken 2021'de %15,3 olan göç oranının 2023'te %17,5'e yükseldiği görülmüştür. Bu eğilimde, Almanya'nın teknik alanlardaki işgücü açığını kapatmak için uyguladığı göç dostu politikaların (özellikle Mavi Kart sistemi), Türk mühendis ve bilişim uzmanları için cazip bir ortam yaratmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Yine Hollanda (%5,8 → %6,9) ve Kanada'ya (%4,1 → %4,9) göç oranında görece daha küçük ama düzenli artışlar yaşandığı dikkat çekmiştir. Hollanda, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerin göç oranlarındaki istikrarlı artış, mezunların tercih yelpazesinin genişlediğinin ve Türkiye'deki beyin göçünün küresel düzeyde bir eğilim sergilediğinin göstergesi niteliğindedir.

[45] TÜİK, Yükseköğretim Beyin Göçü İstatistikleri, 2021-2023.
https://data.TÜİK.gov.tr/Bulten/Index?p=Yuksekogretim-Beyin-Gocu-Istatistikleri-2021-2023-53839

Grafik 15: Tamamladıkları Bölüme Göre Yükseköğretim Mezunlarının Beyin Göçü Oranları (%), 2023



Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Grafik 15 de 2023 yılında yükseköğretim mezunlarının tamamladıkları bölüme göre yurt dışına göç oranlarına dair önemli veriler sunmaktadır. Mezun olunan bölümler arasında en yüksek göç oranı moleküler biyoloji ve genetik bölümüne aitken bu alanı, biyomühendislik ve çeşitli mühendislik dalları takip etmiştir. Buna göre en yüksek beyin göçü oranına sahip lisans programları sırasıyla %17,9 oranıyla moleküler biyoloji ve genetik, %10,2 oranıyla biyomühendislik, %9,8 oranıyla işletme mühendisliği, %9,1 elektronik mühendisliği, %8,9 oranıyla matematik mühendisliği ve %8,4 oranıyla bilgisayar mühendisliği olmuştur. Bu durum, araştırma odaklı ve yüksek uzmanlık gerektiren alanlarda yetişmiş bireylerin, Türkiye dışındaki iş ve araştırma olanaklarını daha cazip bulduğunu ve özellikle Ar-Ge ve biyoteknolojiye yatırım yapan ülkelerin, bu alanlardan mezun gençleri kendine çektiğini göstermektedir. Öte yandan Türkiye için uzun vadede nitelikli insan kaynağının sürdürülebilirliği konusunda stratejik bir riskin varlığına da işaret etmektedir.

Yine en çok göç alan ilk beş ülkeye giden mezunlar incelendiğinde, bilgisayar mühendisliği ve işletme gibi alanlarda kaydedilen hareketliliğin oldukça yoğun olduğu görülmektedir.[46] Örneğin, Hollanda'ya göç eden mezunlar arasında bilgisayar mühendisliği oranı 2021'de %12,5 iken 2023'te %13,4'e yükselmiştir. Yine Almanya, Birleşik Krallık ve ABD gibi yüksek teknoloji ve finans merkezlerine doğru gerçekleşen uluslararası hareketliliğin de bu meslek grupları etrafında artış gösterdiği dikkat çekmiştir.

[46] TÜİK, Yükseköğretim Beyin Göçü İstatistikleri, 2021-2023.
https://data.TÜİK.gov.tr/Bulten/Index?p=Yuksekogretim-Beyin-Gocu-Istatistikleri-2021-2023-53839

Araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmelerinde de yurt dışı eğiliminin yüksek olduğuna dair bulgular elde edildi. Buna göre hem özel sektör hem de kamuda çalışan beyaz yakalılar, ülkedeki sorunların kalıcılaştığını düşünerek artık bir değişim beklentisine sahip olmadıklarını belirtiyor. Bu umutsuzluk hali, daha iyi yaşam ve çalışma koşullarına ulaşma isteğiyle birleşince, yurt dışına gitme arzusu giderek güçleniyor. Katılımcıların bir kısmı bu isteği dile getirmenin ötesine geçip adım atmaya başlamış durumda. Vize süreciyle uğraşan, dil öğrenmeye başlayan ya da yurt dışı sınavlarına hazırlanan katılımcı sayısı yüksek.

> Bende inançsızlık var. Ülkedeki sorunların bitmeyeceğini düşünüyorum. O yüzden artık bir şeyler için uğraşmaktansa herkes gibi kendi yoluma bakma kafasındayım. Dönüş bekliyorum vize için olumlu yanıt alırsam yurt dışında olmayı istiyorum. Zaten benim tüm arkadaşlarım gittiler. 1-2 sene oldu onlar gideli, başta zorlansalar da şimdi gayet iyiler, bense hâlâ aynı yerdeyim.
>
> ***Erkek (24), Bankacı***

> Kendi adıma planlarım var, son zamanlarda İspanyolca'ya da başladım. Farklı ülkeleri araştırıyorum. Hatta yakın zamanda yurt dışına gitmek için girdiğim bir sınavı kaybettim. Sanırım tekrardan gireceğim. En azından haksızlık yapılan bu ortam biraz iyileşene kadar başka bir yerde yaşamak daha iyi olacak diye düşünüyorum. Bu bir kaçış değil, aksine şartları iyileştirmek için çabalamak.
>
> ***Erkek (36), Kamu - Öğretmen***

Beyaz yakalı çalışanlar için yurt dışına gitme isteği, bireysel yaşam standartlarını yükseltmenin ötesinde çocuklarının eğitim koşullarını iyileştirerek onlara daha iyi bir gelecek sunma, dolayısıyla toplumsal statülerini koruma arayışlarıyla da şekilleniyor. Yapılan görüşmelerde, çocuğu henüz okul çağına gelmemiş katılımcıların dahi çocuklarına iyi bir eğitim imkânı sağlamak için yurt dışına taşınma planları yaptığı görüldü.

> Burada çocuğu normal bir okula vermek istesek eğitim kalitesinden emin olamıyoruz. Özel okullar da uçmuş durumda. Yani bunları nasıl karşılayacağımızı şimdiden düşünüyoruz. Hem iş hem de çocuğun eğitimi için Kanada'ya yerleşmek var planlarımızda. Orada eğitim sistemi çok iyi.
>
> ***Kadın (30), Makina Mühendisi***

Bazı katılımcılar içinse İstanbul'da kalmak hâlâ duygusal gerekçelere dayanıyor. Ancak mevcut koşullar bu bağlılığı sorgulatan bir süreci beraberinde getiriyor. Aileye ve yaşanılan kente duyulan aidiyet hissi, yerini giderek daha rasyonel değerlendirmelere bırakıyor.

> İstanbul'da yaşamak ekonomik olarak artık bambaşka bir mevzu. Dolayısıyla şehir değiştirme veya gerçekten yurt dışına mı gitsem acaba, gibi düşüncelere kapılıyorum. Yurt dışı için herhangi bir girişimde bulunmadım henüz daha duygusal nedenlerle ama süreç beni daha mantıksal düşünme sınırına doğru getirmiş noktada maalesef ki.
>
> ***Kadın (28), İç Mimar***

> Benim zaten eşim Polonya'da çalışıyor, Türk o da. 2 yıl oldu herhalde gideli. Ben de dönem dönem yanına gidiyorum. Gittiğim zaman bazen uzaktan çalışıyorum, bazen izin alıyorum vesaire. Duygusal olarak kopamıyoruz şu an ailelerden. Bu yüzden de iki ülkeli garip bir evlilik hayatı sürdürüyoruz eşimle. Sürdürmeye de devam edeceğiz gibi duruyor bir süre daha.
>
> ***Kadın (34), Kurumsal İç İletişim Uzmanı***

Buna karşılık, sayıca az da olsalar, kariyerinde belirli bir noktaya gelmiş bazı beyaz yakalılar için mevcut mesleki birikimlerini geride bırakıp sıfırdan başlamak fikri tereddüt yaratıyor. Bu çekincenin temelinde, sahip oldukları deneyimin yeni bir ülkede geçerli olup olmayacağı ve mesleklerini yurt dışında icra edememe kaygısı yatıyor. Yine de belirtilen grup içerisinde tatmin edici bir iş teklifi alınması halinde yurt dışına gitmeye sıcak bakanlar da var.

> Benim yurt dışına gitme ihtimalim çok düşük mesleğim gereği. Beni sadece Türkiye'de uzman yapıyor mesleğim başka yerde yapmıyor. Yapsa ciddi bir biçimde düşünürdüm.
>
> ***Erkek (35), Avukat***

> Ben bir 3, 4 yıl önce çok istiyordum. Çünkü orada olduğum dönemde liyakati, rütbece düşük olsanız da fikren yaptıklarınıza değer verilmesini gördüğümde iyi hissetmiştim. Bir yandan burada da artık tutunamıyordum. Psikolojik olarak da her kötüye gidiyor gibi bir hissiyatım vardı. Ama diğer yandan burada 13 yıllık bir kıdemim var. İşin en karlı kısımlarına gelmişken bırakmak mantıklı gelmiyor. 35 yaşındayım ve bir yere gidip orada sıfırdan başlamam gerekecek bir yerden. Bu kolay değil. Yine de bir gün bir iş teklifi gelirse, gerçekten tatmin edecek bir teklifse düşünürüm.
>
> ***Kadın (35), İç Mimar***

> Ben de daha önce düşünüyordum ama son yıllarda mesleki gelişimime dair yaptığım yatırımdan dolayı sanırım bir 10 sene daha gitmeyi düşünecek bir yerde değilim çünkü hakikatten beni zorlar. Tabii ki zaman gelir, ekonomik koşulları çok iyi olan bir fırsat çıkar giderim.
>
> ***Erkek (34), Klinik Psikolog***

> Bu konuda bir kararsızlık dalgası yaşıyorum zaman zaman. İlk mezun olduğum yıllarda çok gitmek isterken şimdi sıfırdan hayat kurma yükünü düşünüyorum. Bir de artık kendi yaşımız kadar buradaki sosyal dinamiklerine aşinayız. 0 yüzden eskiye göre daha az ama her zaman yedekte.
>
> ***Erkek (34), Kamu Üniversitesi - Araştırma Görevlisi***

DEĞERLENDİRME

Türkiye'deki beyaz yakalı çalışanların sınıfsal konumlarını, sosyoekonomik durumlarını, yaşam memnuniyetlerini ve gelecek beklentilerini hem nitel hem de nicel verilerle kapsamlı biçimde analiz eden bu çalışmada İstanbul özelinde elde edilen ampirik bulgular, nitelikli emeğin artık ekonomik refah ve toplumsal prestij sağlamada yetersiz kaldığına işaret etti.

Araştırmanın çalışma koşullarına ilişkin bulguları, gerek kamu gerekse özel sektörde çalışan beyaz yakalıların artan iş yükü, belirsiz çalışma saatleri ve liyakatsiz terfi süreçleriyle mücadele ettiğini ortaya koydu. Çalışma yoğunluğunun maddi ve manevi karşılık bulamaması nedeniyle ciddi bir motivasyon kaybına yol açtığı belirlendi. Katılımcıların aktarımları, mesleki tatminlerinin ve iş güvencelerinin azaldığını net bir biçimde gözler önüne serdi.

Araştırma kapsamında bir araya gelinen farklı mesleklerden katılımcıların; maaş düşüklüğü, enflasyonla artan yaşam maliyetleri ve vergi yükü gibi etkenler karşısında giderek artan bir ekonomik baskı altında kaldıkları da görüldü. Yerleşik genel kanının aksine diğer meslek gruplarına göre daha düşük reel artış gösteren gelirleri, buna karşın toplumsal statülerini koruma çabasıyla yüksek seyreden tüketim düzeyleri nedeniyle İstanbul'daki beyaz yakalıların, sosyoekonomik durumları ve gelir düzeyleri bakımından memnuniyetsiz oldukları gözlemlendi. Özellikle artan kira fiyatları, eğitim, sağlık harcamaları gibi giderler altında ezildikleri yönündeki ifadeleri, gelir-gider dengesinin sürdürülemez bir noktaya geldiğine işaret etti. Mevcut giderleri karşılayabilmek için beyaz yakalıların bir nevi borçlanmaya bağımlı hale geldiği görüldü. Ayrıca, zaman ve kaynak yetersizliğinin sosyo-kültürel faaliyetlerden uzaklaşmalarına neden olduğu belirlendi.

Diğer yandan, mevcut koşulların, beyaz yakalıların birikim yapma kapasitesini önemli ölçüde kısıtladığı ve ekonomik güvencesizlik hislerini her geçen gün artırdığı tespit edildi. Bu ekonomik sıkışmışlık, "Yük eğitim ve gelir güvencesi refah içinde yaşamı getirir." denkleminden bir sapma yaşandığına işaret etti. Artan geçim sıkıntısı ve güvencesizlik, beyaz yakalıların kendilerini sınıfsal olarak tanımlama biçimlerinde de bir kırılmaya yol açtı. Görüşülen beyaz yakalıların, kendilerini orta sınıf olarak tanımlamakta tereddüt ettikleri, bunun yerine orta alt veya alt sınıf olarak görme eğiliminde oldukları belirlendi.

Beyaz yakalı kimliğinin bugün kaygı, umutsuzluk ve tükenmişlik gibi psikolojik etkilerle iç içe olduğu görüldü. Sosyalleşme olanaklarının azalması ve kişisel ilgi alanlarına zaman ile kaynak ayıramama hali hem nitel hem nicel verilere yansıdı. Bu durum beyaz yakalılarda düşük yaşam memnuniyeti, mutluluk düzeyi ve yüksek kaygı, stres düzeyiyle sonuçlandı.

Son olarak koşullara ilişkin elde edilen bulguların, beyaz yakalıların göç eğilimini artırdığı görüldü. Bu durum yaşanan kırılganlaşma sürecinin bir dışavurumu olarak yorumlandı. Beyaz yakalıların önemli bir bölümünün Türkiye'de bir gelecekleri olduğuna dair umut taşımadığı, yurt dışına göçü somut bir seçenek olarak değerlendirdiği tespit edildi. Dahası, çoğu beyaz yakalının göç etmek üzere çeşitli araştırmalar ve hazırlıklar yaptığı görüldü. Nitelikli işgücünün ülkeden çıkışı, uzun vadede Türkiye'nin ekonomik ve entelektüel sermayesi açısından bir kayıp anlamına geleceğinden bu durum yapısal düzeyde bir dönüşümün habercisi olarak değerlendirildi.

İstanbul Planlama Ajansı